

Article I. Analysis of Tourism Effects on Economic Development of Middle Cities Based on Futurology Approach (Case Study: City of Izeh)

Taher Parizadi^{1✉} | Seyyede Masoumeh Razavi² | Mohammad Hajian³ | Omid Saeidi⁴

1. Corresponding author, Associate Professor Faculty of Geography and Urban Planning, Kharazm University, Tehran, Iran. E-mail: parizadi@khu.ac.ir
2. PhD student in Geography and Urban Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: razavii.masomeh.95@gmail.com
3. Master's degree in geography and urban planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. E-mail: mohammadhajian1362@gmail.com
4. PhD student in Geography and Urban Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: omid.saeidi16@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 2 January 2023

Received in revised form 12

March 2023

Accepted 9 May 2023

Published online 21 July 2024

Keywords:

Tourism, future research, economic development, Izeh city.

ABSTRACT

Tourism is a vital industry that has a significant impact on the economic development of many cities and countries around the world. Small-scale cities can also benefit from tourism by generating income, creating job opportunities and promoting cultural exchange. Despite having many tourist attractions, Izeh has not yet fully utilized its capacities for tourism development. The tourism industry of this city is relatively undeveloped and has not received much attention from the government or the private sector. The current research is applied in terms of nature based on the new methods of futurology, analytical and exploratory science, which was carried out by using a combination of quantitative and qualitative models. The methods of data collection in this research are documentary-library and field. The statistical population of the research is 60 executive and academic experts of Izeh, who were selected using the Delphi technique and sampled by the snowball sampling method. MARCOS model was used to rank the variables in the four dimensions of tourism in Izeh. Based on the results obtained from 43 variables, investment, infrastructure, income, and employment factors have the greatest impact on the economic development of Izeh city. The degree of influence and influence of the variables, 11 influential variables, 16 variables are in the risk spectrum, 7 variables are in the influence spectrum and the rest of the variables have a low influence and influence degree. Finally, based on the effects of the variables, the direct and indirect relationships of the variables are categorized into 5 spectrums. Also, the ranking of each of the 43 research factors in the four dimensions of religious, natural, historical and cultural tourism in Izeh are different.

Cite this article: Parizadi, T.; Razavi, S.M.; Hajian, M. & Saeidi, Omid (2024). Analysis of Tourism Effects on Economic Development of Middle Cities Based on Futurology Approach (Case Study: City of Izeh). *Journal of Geography and Planning*, 28 (88), 41-62. <http://doi.org/10.22034/GP.2023.54761.3080>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/GP.2023.54761.3080>

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

In urban tourism to achieve a stable balance between the needs of local communities, environmental protection and improve the quality of urban tourist experience and sustainably organize tourism activities, must have a management system in the field of tourist productivity in the context of supply and demand and With an emphasis on sustainable development. The most important policy that should be considered in urban tourism management is that along with tourist attractions; Provide the urban facilities needed by tourists, which are essential for the sustainable development of urban tourism neighborhoods. Most of these facilities can be categorized into four categories: accommodation - hospitality 2. Leisure and entertainment 3. Shopping centers - and business and urban public services. Urban tourism can lead to urban regeneration and economic development (although in most countries, especially developing countries, urban tourism is not considered in national development policies, urban planning, and economic research). Promoting tourism is a vital element in contemporary planning for urban economic development. Has become. Managers and urban planners are looking to develop tourism because the positive effects that tourism can have on local economies in terms of job creation and investment development are very important.

Data and Method

The present research is based on modern futures research, analytical and exploratory methods that have been done using a combination of quantitative and qualitative models. The method of data collection in this research is documentary-library and field. The statistical population of the study included 60 specialists using the Delphi technique. Finally, Mic Mac software was used to analyze the variables. Interviews with experts continued until an agreement was reached. After collecting the indicators and variables (Table 1), the interaction matrix was formed in two stages, so that the indicators are placed in rows and columns. The numerical score for weighting is between 0 and 3, which means zero means no correlation, 1 low correlation, 2 medium correlation, and 3 high correlation. Finally, Mic Mac software was used to analyze the variables. Marcus model was used to rank the variables in the four dimensions of Izeh tourism.

Results and Discussion

Based on descriptive findings, 78% were male and 22% were female. In terms of education, most of the 63% had a master's degree and a doctorate. According to the results, 30% of the sample population are university experts (faculty members and graduate students), 27% are municipal experts, 13% are governors and 30% are cultural heritage and tourism experts. Analysis of key factors affecting the economic development of Izeh city using Mic Mac software and cross-sectional analysis method showed a filling rate of 69.83%. Of 1352 evaluable matrix relationships, 376 relationships had 3 interactions. That is, the indicators were influenced by each other and influenced each other. 436 Relationships have 2 interactions and have a reinforcing role. 436 relationships also have crossover effects 2, ie they have a greater impact on other indicators. 584 types of relationships have neither interaction nor overlap. Out of 44 variables affecting the economic development of Izeh city in Figure 3, 11 factors (investing in tourism activities 114, organizing communication networks 112, increasing production per level 99, improving recreational facilities 96, welfare income level 93, diversity of resources Income 93, increase in income of villagers 86, expansion of workshop industries in villages 84, encouraging people to create a weekly market in the city 81, investment in villages 81, renovation and revitalization of the old texture of urban spaces and tourist attractions 80) have the most impact and the least impact They have a future for the economic development of Izeh city.

Conclusion

Tourism is one of the most important factors in regional development and balancing activities, which leads to economic development in the regions and equitable distribution of income, as well as increased employment. Governments intervene in tourism because of its economic importance. Izeh city as one of the middle cities of the country in Khuzestan province has various economic, industrial, service, and communication capacities. But what stands out most now is its tourism conditions. Due to its rich history, which is related to the Elamite period, this city has various historical attractions, the most important of which are Ashkaft Salman, Kol Farah inscriptions, Miangaran wetland, and ancient hills and its mountainous region. These diverse attractions in the last decade have led to the development of tourism in a new way. Of course, the development of tourism is not limited to Izeh city and almost these conditions in the city have been created due to the natural and historical capacities of tourism in the region. Izeh also showed that these ratios are different for ranking each of the 43 research factors in the four dimensions of religion, culture, history, and natural tourism. In this regard, we can go to the holy shrine of Imamzadeh Sultan Ibrahim (AS) in Karte Daniel Nabi in Susan, Imamzadeh Shah Pir in the

north of Izeh, and a few steps from the Imamzadeh, which are considered sacred to the people by field. Observations, most jobs in this field are sold. Exchanges the cost of accommodation and the sale of local food. Therefore, based on these results, there is a need for comprehensive planning and foresight about tourism in this city.

In line with the research results, the following suggestions are presented:

- Development of tourism infrastructure to attract tourists to Izeh
- Increasing welfare services in Izeh city
- Providing the necessary platform for investment in Izeh city
- Increasing infrastructure facilities such as hotels, inns, restaurants, etc.
- Development of urban transportation network, especially suburban roads
- Considering incentive policies for Izeh ecotourism and tourism resorts.

References

- Balaguer, J. and Cantavella Jorda, M., (2002), Tourism as a Long-Run Economic Growth Factor: The Spanish Case. *Applied Economics*, 34,: 877-884..
- Briassoulis, H., (1991). *Tourism and the Environment: Planning Issues and Approaches*, Proceedings of an International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediterranean. Istanbul, Yildiz University Press
- Carvalho., J. Ribeiro., S. Peter., M. K. (2020), The Impacts of the Impacts of Tourism in Poroo In Rocha,
- Choe, J. Y., O'Regan, M. (2015), The effects of tourism impacts upon quality of life amongst expatriates in Macau. <http://eprints.bournemouth.ac.uk/22915/1/Choe-and-Oregan.pdf>, (28 February 2015).
- Chong, K., Balasingam, A. (2019). economic benefits and strategies for preservation and conservation of heritage sites in Southeast Asia. *Tourism Review, Tourism sustainability: Vol. 74, No. 2, 268-279.*
- Cvijanovic, A., Ivog, L. .. Corrič-Jakš., A. J. .. Lemmetyinen, P. Ru., C. mmdreesk .. nn.ooov., A. ććć ov., .. Lkkov., .. (2020). mmmooosk Th fffhhIntrnooon eeeeniifcc Confrnnee Tourssm in funciion of dvvoovmnn of hh Rppub of rrr b, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, r ee vooovmen". September 3-5hh 2020, rr njakk Bnnj Thmm roeeddnrgs 11147-163.
- Cvijanovic, A.J. ,,,, ,,, Dimooov, A. Lemmetyinen, P. Ru.,, C. mmdreesk .. nn.jooov., T. nnnriš., .. ććć ov., .. Lkkov (2018) Tourssm in Funtt oon of vvv elo. ment of the Republic of Serbia – Tourism as a Generator of Employment", Thematic Proceedings , 4th International Scientific Conference I, pp. 237-253, rr nj. k Bnnj nn vvrstty of rr ggujvcc, ccc utty of oo aa nggemenaand Tourssm in rr njččk Bnnj. oo rdvv., .. , eeeeeee.,, (2020). Prr yhoos of nvrromnn impccs of ourssm, A aas study of rr njččka Banja. Eds.
- E. G. Leonidova. (2020), Tourism problems as a factor of regional development in the context of the Covid-19 pandemic impact. *Actual Problems of Economics and Law* 14, (3): 96-109.
- Fayissa, C, Nsiah, B Tadasse, (2009) *Tourism and Economic Growth in Latin American Countries (LAC) Further Empirical Evidence*, Working Papers.
- Figini, P., & Vici, L. (2010). Tourism and Growth in Across Section of Countries. *Tourism Economics*, 16(4): 789–805.
- Li, R., Peng, L., Deng, W. (2019). Resident perceptions toward tourism development at a large scale, *Sustainability*, 11., (18):5063- 5074.
- eeeeee... , Prrrov22J. (2019). uu 3 nn roooree mnnagemnn 444 fccor of competitiveness in tourism and hospitality, In
- Pratama, I. G. S., Mandaasari, I. C. S. (2020). The impact of tourism development on the economic, cultural and environmental aspects of local communities. *International research journal of management, IT and social sciences*, 7, (1):31-36.
- Rampal, o. (2017). The Relationship between Tourism, Financial Development and Economic Growth in India, *Future Business Journal*, 3, (1): 9-22.
- R J. L., Prrr, , Bogdnov Z. (2018.) aa rknnng and Smrr Technologies Singapore: Springer pp. 420-434.
- Seetanah, B. (2011). Assessing the Dynamic Economic Impact of Tourism Forisl and Economies, *Annals of Tourism Research*, 38(1): 291–308.
- UNWTO (2020). *World Tourism Barometer*, Retrieved from : https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fspublic/202001/UNWTO_Barom20_01_January_excerpt_0.
- Asadi Mehdi; Ghanbari, Abolfazl Alizadeh; Action of Mohammad Baqir. (2020). Evaluating the role of micro-tourism in tourism development: A case study of Tanakura market in Urmia, *Urban Tourism Quarterly*, 7, (3): 16-1.(In Persian)

- Babaei Aghdam Fereydoun, Heidari Chianeh Rahim; Rahimi Fard Qasim. (2021). Investigating the compliance of tourists' needs with the measures of Tabriz urban tourism management, applied research of geographical sciences .. 21 (62): 488-475(In Persian)
- Bahmani Parisa; Namamian Farshid. (2020). Designing an economic model of urban tourism with a structural-interpretive approach, studies of urban structure and function, 4: 177-157. (In Persian)
- Ghazanfar Pour Hossein; Archer Mohsen and Mostafa Pour Nosrat. (2014). Geography of Tourism with Emphasis on Urban Tourism, First Edition, Noor Alam. (In Persian)
- Jafari Azirullah; Nadalipour Zahra; Heidari Far Zahra; Bagheri Mohsen. (2020). Creating employment in the tourism industry with a systems dynamics approach, Journal of Tourism and Development, Year 9, Issue 3, Fall 2020(In Persian)
- Karimian Bostani Maryam; Latifipour Mohammad (2019). Analysis of the effects of globalization on the development of urban economy with emphasis on tourism (Case study: Shiraz), Quarterly Journal of Social Science Studies, Volume 4, Number 3, Fall 1397: 11-20. (In Persian)
- Marsous Nafiseh; Azarbarzin Niloofar. (2019). The Role of Social Capital in Sustainable Neighborhood Development (Case Study of Izeh City), Quarterly Journal of Geography and Environmental Studies - Year 7 - Issue 27 - Fall 2016(In Persian)
- Noorbakhsh Seyed Morteza; Akbarpour Saraskanrood Mohammad. (2020). The role of urban tourism in the economic development of metropolises, Journal of Urban Tourism Economics, Journal of Urban Economics; 2 (8), 34-20. (In Persian)
- Rezaei Nasser; Mirzaei Castle; Farzad Manshizadeh, Rahmatullah (2017). Evaluation of the position of tourism in rural economy Case study: Meridan village, Komala district, Langrood city, Quarterly Journal of Geographical Information, Volume 27, Number 108, Winter 1397. (In Persian)
- Safari Ali Akbari; Masoud Sadeghi Hojjatullah (2019). The role of tourism in Izeh city in the developments of the surrounding villages, Journal of Development of suburban spaces, first year, second issue (2 in a row), autumn and winter 1398, pages 70-59. (In Persian)
- Tabrizi, Nazanin, Zal, Mohammad Hassan, Jafarpisheh, Melika. (2020). The role of tourism activities in the development of cultural services of urban ecosystems (Case study: District 3 of Isfahan). Geography of Urban Planning Research, 8 (1), 115-136. doi: 10.22059 / jurbangeo.2020.286210.1133(In Persian)
- Taghizadeh Farahmand; Sanaz. (2020). The Impact of Urban Tourism on Urban Economy with Emphasis on Public Transportation System, Journal of Urban Studies and Urban Research, Third Year, No. 3 (Consecutive: 12): 23-45. (In Persian)
- Victim Sepehr Arash, Mottaqi Afshin; Ansari Zahra; Meaning. (2020). Geopolitical attitude in urban tourism competition using tourism attraction index (Case study: Tehran with other provinces). Applied research in geographical sciences. 21 (61): 117-95, (In Persian)
- Zali Nader; Perfume Forough. (2016). Development of regional tourism development scenarios based on the principles of future research (case: Hamadan province), Land Management Journal, 8 (1), 131-107. (In Persian)
- Zoruk, .. (2009). Economi Impcc of Tourssm on Turkey's Economy Evddhnee .rom Cointegration Tests, International Research Journal of Finance and Economics

تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه اقتصادی شهرهای کوچک مقیاس مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی (مورد پژوهش: شهر ایذه)

طاهر پریزادی^۱ | سیده معصومه رضوی^۲ | محمدحاجیان^۳ | امید سعیدی^۴

۱. نویسنده مسئول، دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: parizadi@khu.ac.ir
۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: razavii.masomeh.95@gmail.com
۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: mohammadhajian1362@gmail.com
۴. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: omid.saeidi16@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۳۱

کلیدواژه‌ها:

گردشگری، آینده‌پژوهی، توسعه اقتصادی، شهر ایذه.

گردشگری یک صنعت حیاتی است که تأثیر بسزایی در توسعه اقتصادی بسیاری از شهرها و کشورهای جهان دارد. شهرهای کوچک مقیاس نیز می‌توانند با درآمدزایی، ایجاد فرصت های شغلی و ترویج تبادل فرهنگی از گردشگری بهره مند شوند. ایذه علیرغم داشتن جاذبه های گردشگری متعدد، هنوز از ظرفیت های خود برای توسعه گردشگری به طور کامل استفاده نکرده است. صنعت گردشگری این شهر نسبتاً توسعه نیافته است و توجه چندانی از سوی دولت یا بخش خصوصی به آن نشده است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی از نظر ماهیت بر اساس روش های جدید علم آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با به کارگیری ترکیبی از مدل های کمی و کیفی انجام گرفته است. شیوه های جمع آوری داده در این تحقیق اسنادی - کتابخانه ای و میدانی است. جامعه آماری تحقیق را ۶۰ نفر از کارشناسان اجرایی و دانشگاهی شهر ایذه که با استفاده از تکنیک دلفی گزینش و با روش نمونه گیری گلوله برفی نمونه گیری شدند. برای رتبه بندی متغیرها در چهار بعد گردشگری ایذه از مدل MARCOS استفاده شد بر اساس نتایج حاصل شده از ۴۳ متغیر، عوامل سرمایه گذاری، زیرساخت، درآمد، اشتغال بیشترین تأثیر را بر توسعه اقتصادی شهر ایذه دارند. درجه تأثیرپذیری و تأثیرگذاری متغیرها، ۱۱ متغیر تأثیرگذار، ۱۶ متغیر در طیف ریسک، ۷ متغیر در طیف تأثیرپذیری و مابقی متغیرها دارای درجه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی قرار گرفته اند. در نهایت بر اساس تأثیرات متغیرها، روابط مستقیم و غیرمستقیم متغیرها در ۵ طیف دسته بندی شده اند. همچنین رتبه بندی هر یک از عوامل ۴۳ گانه پژوهش در چهار بعد گردشگری مذهبی، طبیعی، تاریخی و فرهنگی ایذه باهم متفاوت هستند.

استناد: پریزادی، طاهر؛ رضوی، سیده معصومه؛ حاجیان، محمد و سعیدی، امیدی (۱۴۰۳). تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه اقتصادی شهرهای کوچک مقیاس مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی (مورد پژوهش: شهر ایذه). *جغرافیا و برنامه ریزی*، ۲۸ (۸۸)، ۴۱-۶۲.

<http://doi.org/10.22034/GP.2023.54761.3080>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تبریز.

مقدمه

در سال ۲۰۱۸ گردشگری بین‌المللی ۱,۷ تریلیون دلار صادرات داشته و ۱۰ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان را به خود اختصاص داده است (سازمان جهانی گردشگری، ۲۰۲۰: ۲) گزارش‌های آماری از توسعه گردشگری نشان می‌دهد گردشگری یکی از بزرگ‌ترین صنایع جهان است که سال به سال در حال رشد است (سازمان ملل، ۲۰۱۹: ۱۴) و یکی از منابع اصلی درآمد خارجی و مولد اشتغال برای بسیاری از کشورها است (سازمان جهانی گردشگری، ۲۰۱۹: ۱۴۷). جایی که گردشگری ۷ درصد از تجارت جهانی و اشتغال بیش از یک‌دهم ساکن کره زمین را به خود اختصاص داده است (سازمان ملل، ۲۰۲۰: ۱).

در ادبیات، اثرات توسعه گردشگری از منظر اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی مشاهده می‌شود (لی و همکاران، ۲۰۱۹: ۴، پارتاما و منداساری، ۲۰۲۰: ۱۸) اهمیت گردشگری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آن را به‌عنوان نیروی محرکه اقتصادی هر کشور محسوب کرد (کریمیان بستانی و لطیفی پور، ۱۳۹۷: ۱۲)؛ که تأثیر بسزایی در رشد اشتغال، کیفیت زندگی جمعیت محلی، ورود ارز، تولید بیشتر کالا و خدمات دارد و برای سایر فعالیت‌های اقتصادی دارای مزایای غیرمستقیم است (کانونیر و گالوای بارکی، ۲۰۱۹: ۸۶).

گردشگری می‌تواند کارآفرینی محلی را تشویق کند و سرمایه‌گذاری و فرصت‌های تجاری بیشتری را جذب کند (لوپز و همکاران، ۲۰۱۸: ۳۶). همچنین می‌تواند زیرساخت‌ها و امکانات عمومی را در مقاصد محلی بهبود بخشد (دئیری، ۲۰۱۳: ۶۴). با درگیر کردن بخش‌های کلیدی اقتصاد (اسکان، حمل‌ونقل، ارتباطات، ساخت‌وساز، کشاورزی، تولید کالاهای مصرفی، پذیرایی عمومی، بیمه) در فرآیند ارائه خدمات گردشگری تشویق می‌کند (لیونیدوا و میلیسویس، ۲۰۲۰: ۳). و شاید به همین دلیل است که لوئیس ترنر^۹ کارشناس ارشد بین‌المللی صنعت جهانگردی، این صنعت را امیدبخش‌ترین و پیچیده‌ترین صنعتی می‌داند که جهان سوم با آن روبه‌روست و معتقد است که گردشگری بیشترین قابلیت را برای جانشینی دیگر صنایع درآمدزا دارد (ملک‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۴). اگرچه گردشگری برای مقاصد گردشگری منافع اقتصادی ایجاد می‌کند، اما بررسی و ارائه تمامی آثار مثبت و منفی آن اهمیت پیدا کرد (دوردیوایس، ۲۰۲۰: ۹۶). در حقیقت بسیاری از برنامه‌ریزان سیاست‌گذاران توسعه از فعالیت‌های گردشگری به‌عنوان رکن اصلی توسعه یاد می‌کنند (عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۲۱ و صادقی، ۱۳۹۸: ۵۹). اما باید توجه داشت در فقدان برنامه‌ریزی مناسب و جامع‌نگر این پدیده می‌تواند برخی مشکلات را عمیق‌تر کرده و یا خود مسائل جدیدی را به وجود آورد (تیموتی، ۲۰۰۵: ۴۳).

استان خوزستان به خاطر تاریخ غنی، فرهنگ متنوع و زیبایی‌های طبیعی شهرت دارد. این استان دارای جاذبه‌های گردشگری بسیاری از جمله مکان‌های باستانی، پارک‌های طبیعی و سایت‌های میراث فرهنگی است.

برخی از مقاصد گردشگری محبوب در استان خوزستان عبارتند از:

سیستم هیدرولیک تاریخی شوشتر: قدمت این سیستم آبیاری باستانی به دوران هخامنشیان می‌رسد و از شاهکارهای

۱ World Tourism Organization

۲ United Nations

۳ Li et al, all

۴ Pratama & Mandaasari

۵ Cannonier & Galloway Burke

۶ Lopez et all

۷ Deery et all

۸ Leonidova

۹ L. temer

۱۰ Dordevic & Milicevic

۱۱ Timothy

مهندسی به شمار می رود. این مکان در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار دارد و هر ساله بازدیدکنندگان زیادی را به خود جذب می کند.

چغازنبیل: مجموعه ای باستانی ایلامی است که در نزدیکی شهر شوش قرار دارد. همچنین این مکان در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار دارد و شامل بقایای یک زیگورات و سایر سازه های باستانی است.

شهر دزفول: این شهر تاریخی دارای خانه های سنتی و کوچه های باریک فراوانی است که معماری و فرهنگ محلی را به نمایش می گذارد. این یک مقصد محبوب برای علاقه مندان به فرهنگ سنتی ایرانی است.

رود کارون: این رودخانه طولانی ترین رود ایران است و از استان خوزستان می گذرد. این یک مقصد محبوب برای گشت و گذار در رودخانه و توسعه ورزش های آبی است.

تالاب شادگان: این تالاب یکی از بزرگ ترین تالاب های ایران است و زیستگاه گونه های گیاهی و جانوری متنوعی است. این یک مقصد محبوب برای تماشاگران پرنده و دوستداران طبیعت است.

شهر اهواز: این شهر مرکز استان خوزستان است و دارای جاذبه های فرهنگی و تاریخی بسیاری از جمله موزه اهواز، بازار بزرگ و سیلوهای قدیمی می باشد. شهر ایذه به عنوان یکی از شهرهای کوچک مقیاس کشور در استان خوزستان، دارای ظرفیت های متنوع اقتصادی، صنعتی، خدماتی و ارتباطی است؛ اما آنچه که بیشتر از هر ویژگی دیگری در حال حاضر نمود دارد، شرایط گردشگری آن است. این شهر به واسطه تاریخ غنی خود که به دوره عیلامی مربوط می شود، دارای جاذبه های تاریخی متنوعی است که از مهم ترین آن ها می توان به اشکفت سلمان، کتیبه های کول فرح، تالاب میانگران، تپه های باستانی و منطقه کوهستانی آن اشاره نمود. این جاذبه های متنوع سبب شده که در دهه گذشته، توسعه گردشگری آن به طور جدی تر دنبال شود. البته توسعه گردشگری منحصر به شهر ایذه نبوده و تقریباً این شرایط در سطح شهرستان با توجه به ظرفیت های طبیعی و تاریخی گردشگری منطقه رخ داده است. با این وجود شهر ایذه زمینه توسعه گردشگری داشته و همین ظرفیت ها، جایگاه و نقش گردشگری را در دهه گذشته برای آن فراهم نموده است به گونه ای که می توان مبتنی بر این ظرفیت به توسعه آن کمک نمود. با توجه به اهمیت مسئله، هدف این تحقیق تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه اقتصادی شهرهای کوچک مقیاس مبتنی بر رویکرد آینده پژوهی، می باشد و به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که اثرات گردشگری بر توسعه اقتصادی شهر ایذه چگونه است؟

پیشینه تحقیق

شناخت پیشینه پژوهش می تواند از تحقیقات تکراری جلوگیری کند که در این پژوهش با مطالعه منابع داخلی و خارجی پیشینه آن در جدول (۱) آورده شده است.

نویسنده (گان) و سال	عنوان پژوهش	نتایج
بلاگر کانتولا- جوردا (۲۰۰۲)	نقش گردشگری را در توسعه اقتصادی بلندمدت اسپانیا	آن ها با استفاده از داده های فصلی، از فصل اول ۱۹۷۵ تا فصل اول ۱۹۹۷ و به کمک روش هم جمعی جوهانسن این رابطه را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه وجود رابطه مثبت و معنادار بین گردشگری و رشد اقتصادی را مورد تأیید قرار داد.
انجینیو مارتین و مورالز (۲۰۰۸)	عنوان گردشگری و رشد اقتصادی در کشورهای آمریکای لاتین	با روش داده های تابلویی به بررسی اثر توسعه گردشگری بر رشد اقتصادی در کشورهای آمریکای لاتین پرداخته اند. آن ها در مقاله خود ضمن معرفی عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی از جنبه های فیزیکی و اجتماعی، تأثیر گردشگری را نیز مورد بررسی قرار دادند و برای این منظور این کشورهای را به سه گروه با درآمد پایین، متوسط و بالا تقسیم بندی کردند. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می دهد که در کشورهای با درآمد متوسط و پایین رشد بخش گردشگری تأثیر قابل توجهی بر رشد اقتصادی آن کشور می گذارد، اما توسعه گردشگری در کشورهای با درآمد بالا در رشد اقتصادی آن کشورها ارتباط ندارد.
فایسا و همکاران (۲۰۰۹)	بررسی سهم صنعت گردشگری بر رشد اقتصادی و توسعه کشورهای آمریکای لاتین	در این مطالعه از داده های تابلویی ۱۷ کشور آمریکای لاتین طی دوره ۱۹۹۵-۲۰۰۴ در چارچوب مدل رشد نوکلاسیک استفاده کرده اند. نتایج به دست آمده کشورهای آمریکای لاتین مشابه نتایج به دست آمده برای کشورهای آفریقایی است.

نویسنده(گان) و سال	عنوان پژوهش	نتایج
زورتاک (۲۰۰۹)	گردشگری و اقتصاد ترکیه	در مطالعه‌ای برای اقتصاد ترکیه، سهم و کمکی که توسعه سریع بخش گردشگری، به‌ویژه از دهه ۱۹۸۰ در رشد اقتصادی این کشور دارا بوده را مورد بررسی قرارداد، او برای این منظور از داده‌های فصلی از فصل اول ۱۹۹۰ تا فصل سوم ۲۰۰۸ استفاده نمود و از طریق آزمون علیت گرنجری و بر اساس روش VECM، به بررسی رابطه بین توسعه گردشگری و رشد اقتصادی پرداخته که نتایج، رابطه یک‌طرفه از توسعه گردشگری به سمت رشد اقتصادی را نشان داد.
فینگی و ویکی (۲۰۱۰)	تأثیر سطح توسعه اقتصادی یک کشور بر پویایی گردشگری و رشد اقتصادی	دریافتند که گردشگری رشد را در کشورهای درحال توسعه افزایش نمی‌دهد، درحالی‌که ارتباط بین گردشگری و رشد اقتصادی در کشورهای توسعه‌یافته بیشتر اتفاق می‌افتد.
ستانه و همکاران (۲۰۱۱)	تأثیر رشد اقتصادی بر گردشگری در کشورهای عضو اجلاس اسلامی	دریافتند که گردشگری تأثیر مثبتی بر رشد در کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه دارد و تأثیر آن بر کشورهای درحال توسعه بیشتر است.
رامپال (۲۰۱۷)	بررسی رابطه بین گردشگری، توسعه مالی و رشد اقتصادی در هند	نتایج پژوهش وی نشان داده است که گردشگری سبب رشد اقتصادی می‌گردد و با افزایش توسعه مالی رشد اقتصادی و گردشگری افزایش یافته است.
جورجویچ و میلیجویچ (۲۰۲۰)	برداشت ساکنان از اثرات اقتصادی، توسعه گردشگری در صربستان	۱۴ بیانیه تعریف‌شده از اثرات اقتصادی گردشگری تحت تحلیل عاملی قرار گرفتند که پاسخ‌دهندگان این تأثیرات را مثبت‌تر می‌دانند.
یاوری و همکاران (۱۳۸۸)	رابطه میان صنعت گردشگری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو اجلاس اسلامی را بر پایه مدل‌های پانل پویا و پانل ایستا	رابطه میان گردشگری و رشد توسعه اقتصادی کشورهای اسلامی در دوره ۲۰۰۷-۱۹۹۰ را با استفاده از برآورد کننده‌ها، گشتاورهای تعمیم‌یافته، اثرات ثابت و اثرات تصادفی برآورد کرده‌اند. نتایج تجربی پژوهش آن‌ها رابطه مثبت میان مخارج گردشگری و رشد اقتصادی در این کشورها را تأیید می‌کند.
نوربخش و اکبرپور سراسکانرود (۱۳۸۹)	فرایند گردشگری شهری، جاذبه‌های گردشگری شهری و انواع آن	یافته‌های حاصل، نشان داد که در حال حاضر و با توجه به گستردگی مدیریت شهری در کلان‌شهرها، بهره‌گیری از جاذبه‌های توریستی می‌تواند نقش مهمی در معرفی شهرها به‌عنوان یک جاذبه گردشگری جهانی در ارتباط با اقتصاد کلان‌شهرها، داشته باشد.
میرزایی و همکاران (۱۳۹۰)	بررسی آماری تأثیر گردشگری بر رشد تولید خالص داخلی (مقایسه ایران و کشورهای منتخب)	نتایج پژوهش نشان‌دهنده این است که در کشورهای صادرکننده نفت صنعت گردشگری اثر کمتری بر رشد اقتصادی دارد.
ابراهیم‌نیا (۱۳۹۲)	نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی محیطی شهر بابلسر	نتایج نشان می‌دهد که گردشگری زمینه اقتصادی، تأثیر درخور توجهی دارد و علاوه بر اشتغال‌زایی و درآمدزایی، سبب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است؛ بنابراین، با برنامه‌ریزی اصولی برای استفاده بهینه از ورود گردشگران، می‌توان وضعیت اقتصادی و به‌تبع آن، وضعیت زیست محیطی و کالبدی شهر را بهبود بخشید.
رضایی و میرزایی قلعه و منشی‌زاده (۱۳۹۶)	ارزیابی جایگاه گردشگری را در اقتصاد روستایی و برای بسترسازی برای توسعه پایدار روستایی	بامطالعه جامع دهستان مریدان از توابع استان گردشگر پذیر گیلان، تبیینی از نقش گردشگری در توسعه و تحول اقتصاد روستایی ارائه نماید تا با توجه به امکانات، توانایی‌ها و محدودیت‌های موجود، راهکار مناسبی برای توسعه گردشگری روستایی، اثرات و پیامدهای اقتصادی گردشگری در روستاهای دهستان مریدان مورد مطالعه قرار گرفت. لذا ایجاد زمینه‌های اشتغال، افزایش سطح درآمد خانوارهای محلی، جلوگیری از مهاجرت جوانان و تنوع فعالیت اقتصادی در ناحیه، از مهم‌ترین اثرات اقتصادی گردشگری روستایی در این دهستان ارزیابی شد
راشدی و همکاران (۱۳۹۹)	ابعاد اقتصادی گردشگری و درآمد پایدار شهرداری تهران	مدیریت شهری تهران با برنامه‌ریزی صحیح و کشف فرصت‌های پنهان بخش گردشگری می‌تواند درآمدهای پایدار خود را افزایش دهد و منابع درآمدی نوینی برای شهرداری تهران فراهم کند.
قربانی و همکاران (۱۴۰۰)	بررسی و ارزیابی اثرات گردشگری بر توسعه اقتصاد شهر اربیل	با توجه به اهداف در نظر گرفته‌شده برای تحقیق از ۳ مؤلفه عدالت اقتصادی، ثبات اقتصادی و رفاه اقتصادی در قالب ۲۳ گویه بهره گرفته شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داد که بیشترین بار عاملی در بین نشانگرهای بعد عدالت اقتصادی به گویه میانگین درآمد سالانه خانوار، در بین نشانگرهای عامل ثبات اقتصادی به گویه رشد سریع بخش خدمات تجاری و در بین نشانگرهای رفاه اقتصادی به گویه افزایش میزان مراکز خدماتی و رفاهی اختصاص یافته است. به عبارتی، این نشانگرها بیشترین تأثیرپذیری را از گردشگری داشته‌اند.

نویسنده(گان) و سال	عنوان پژوهش	نتایج
دهقان بناد کوکی و همکاران (۱۴۰۱)	بررسی اثرات اقتصادی گردشگری با استفاده از مدل داده - ستانده منطقه‌ای (مطالعه موردی: باغ دولت آباد یزد)	با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، روش داده - ستانده یکی از روش‌های کارا برای تحلیل آثار محیط‌زیستی و گردشگری فعالیت‌های اقتصادی است. همچنین نتایج بیانگر آن است که با شناسایی جایگاه و میزان اثر بخشی هر کدام از جاذبه‌های گردشگری، امکان اجرای درست برنامه‌ریزی‌های مناسب فراهم خواهد شد که این امر به طور خودکار منجر به توسعه سایر بخش‌های این صنعت نیز خواهد شد.

مبانی نظری

در عصر حاضر تنوع‌بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخص‌های توسعه انسانی، افزایش بهره‌مندی و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال‌زائی، تعامل فرهنگ‌ها و در مجموع توسعه پایدار از دغدغه‌هایی است که جهان امروز با آن روبرو می‌باشد و هر یک از کشورها به تنوع‌بخشی اقتصادی روی آورده‌اند و می‌خواهند خود را از اقتصاد تک‌محصولی برهاند و در جستجوی شناخت مزیت‌ها یا خلق مزیت‌های جدید هستند. از جمله مزیت‌های که برخی از کشورها که دارای موقعیت مکانی مناسب هستند به آن توجه دارند و سعی در تقویت و بهره‌مندی از آن نموده‌اند گردشگری می‌باشد (غضنفر پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۴). صنعت توریسم با مکانیسم خاص و پیچیده خود می‌تواند اقتصاد را در سطح بین‌المللی، ملی، ناحیه‌ای و محلی تحت تأثیر قرار داده و آن را متحول کند. در حال حاضر صنعت توریسم به‌عنوان بخش مستقل و جداگانه در جداول اقتصاد ملی فهرست نمی‌شود، ولی در بخش خدمات گنجانده شده است؛ بنابراین اندازه‌گیری اثربخشی اقتصادی توریسم تا حدودی دشوارتر از سایر بخش‌هاست (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۹۹: ۶۷).

صنعت گردشگری را می‌توان صنعت سفید نام نهاد زیرا برخلاف اغلب صنایع تولیدی بدون آلوده سازی محیط‌زیست انسانی، زمینه‌ساز دوستی و تفاهم بین ملت‌هاست و در دنیای امروز به یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی تبدیل شده است به طوری که بخش عمده‌ای از اقتصاد جهانی را تشکیل می‌دهد (غضنفر پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳). براساس تعریف سازمان جهانی گردشگری، گردشگری پدیده‌ای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است که با جابه‌جایی مردم به مکانی خارج از محل زندگی‌شان ارتباط دارد (تبریزی، ۱۳۹۹: ۱۲۰ و نظری سرمارزده و صیدایی، ۱۴۰۰: ۲۶۱) که در آن گردشگران برای دیدار از مناطق طبیعی و دست نخورده پرندگان و دیگر جاذبه‌ها در سطح شهر می‌پردازند. وجود مناطق طبیعی و خوش آب و هوا در سراسر جهان، همواره جاذب تعداد زیادی گردشگر می‌باشد (عمرزاد و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۴۴).

گردشگری شهری، کنش متقابل گردشگران، میزبان و تولید فضای گردشگری پیرامون سفر در مناطق شهر با انگیزه‌های متفاوت و بازدید از جاذبه‌ها و استفاده از تسهیلات و خدمات مربوط به گردشگری که آثار متفاوتی را در فضای شهری بر جای می‌نهد (شاپیرا، ۲۰۰۴: ۴۳). یا به عبارت دیگر گردشگری شهری عبارت است از دسته‌ای از فعالیت‌های اقتصادی با نتایج مهم اجتماعی، اقتصادی و محیطی در شهرها به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود (اسدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). تنوع‌بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخص‌های توسعه انسانی، افزایش بهره‌مندی و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال‌زائی، تعامل فرهنگ‌ها و در مجموع توسعه پایدار از دغدغه‌هایی است که جهان امروز با آن روبرو می‌باشد (ابراهیم پور لنبران، ۱۳۹۰: ۷).

گردشگری شهری برای آنکه بتواند به تعادلی پایدار میان نیازهای جوامع محلی، حفظ محیط‌زیست و ارتقای سطح کیفیت تجربه گردشگر شهری دست یابد و فعالیت‌های گردشگری را به شکلی پایدار سامان دهد، باید یک نظام مدیریتی را در زمینه بهره‌وری گردشگر در چارچوب عرضه و تقاضا و با تأکید بر توسعه پایدار شکل دهد. مهم‌ترین سیاستی که در مدیریت گردشگری شهری باید مورد توجه قرار بگیرد این است که در کنار جاذبه‌های گردشگری؛ تسهیلات شهری مورد نیاز گردشگران که از ضروریات توسعه پاید محل‌های گردشگری شهری است را تأمین کند. عمده این تسهیلات را می‌توان در چهار دسته: محل‌های

اقامتی- پذیرایی ۲. تفریح و سرگرمی ۳. مراکز خرید - و بازرگانی و خدمات عمومی شهری دسته‌بندی کرد (بابایی اقدم و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۸۰). گردشگری شهری می‌تواند موجب نوزایی شهری و توسعه اقتصادی شود (هرچند در بیشتر کشورها، خصوصاً کشورهای درحال توسعه، به گردشگری شهری در سیاست‌های توسعه ملی، برنامه‌ریزی شهری و تحقیقات اقتصادی توجهی نشده است) ترویج گردشگری به یک عنصر حیاتی در برنامه‌ریزی معاصر برای توسعه اقتصاد شهری تبدیل شده است. که باعث پر رونق و شلوغ تر شدن فضاهای شهری و افزایش حضور شهروندان در فضاهای عمومی شهر می‌شود (خراسانی زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۱). مدیران و برنامه ریزان شهری به دنبال توسعه گردشگری هستند، زیرا اثرات مثبتی که گردشگری می‌تواند برای اقتصادهای محلی برحسب ایجاد اشتغال و توسعه سرمایه‌گذاری داشته باشد بسیار مهم است (قربانی سپهر و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰۰).

نظریه داده بنیاد در رفتار گردشگری

در این دیدگاه که عشق به مقصد گردشگری در بسترهای اشتیاق به مقصد، ارتباط عاطفی مثبت و نگرانی در مورد مقصد شکل می‌گیرد که محرک‌های آن شامل تجربه مقصد (اجتماعی، هیجانی، عملی و حسی) و کیفیت مقصد گردشگری (کیفیت پدیده و محصول گردشگری، تسهیلات و رابطه تعاملی با کارکنان و ساکنان محلی) می‌باشد و پیامدهای آن نیز دستاوردهای بازاریابی (وفاداری به مقصد، تبلیغات شفاهی و رفتارهای مشارکت گردشگر) و توسعه پایدار (اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی- فرهنگی) است. همچنین دو عامل: شناسایی نیازها و مزیت‌ها و تقویت ارتباطات با گردشگران به عنوان استراتژی‌های خلق عشق به مقصد شناسایی شدند (فلاح نژاد و همکاران، ۱۴۰۱، انتشار آنلاین).

مواد و روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی از نظر ماهیت بر اساس روش‌های جدید علم آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با به‌کارگیری ترکیبی از مدل‌های کمی و کیفی انجام گرفته است. شیوه‌های جمع‌آوری داده در این تحقیق اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری تحقیق را ۶۰ نفر از کارشناسان اجرایی و دانشگاهی شهر ایذه که با استفاده از تکنیک دلفی‌گزینه‌ش با روش نمونه‌گیری گلوله برفی نمونه‌گیری شدند را تشکیل می‌دهد. در نهایت جهت تجزیه و تحلیل متغیرها از نرم‌افزار Mic Mac بهره گرفته شد. مصاحبه با خبرگان تا جایی ادامه پیدا کرد که نظرات به توافق رسیده‌اند. پس از گردآوری شاخص‌ها و متغیرها (جدول ۲)، ماتریس آثار متقابل در دو مرحله تشکیل شد، به طوری که شاخص‌ها در سطرها و ستون‌های آن قرار گرفته‌اند. نمره عددی برای وزن دهی بین ۰ تا ۳ بوده که صفر به معنی بدون ارتباط، ۱ ارتباط کم، ۲ ارتباط متوسط و ۳ ارتباط زیاد، است. در نهایت جهت تجزیه و تحلیل متغیرها از نرم‌افزار Mic Mac بهره گرفته شد.

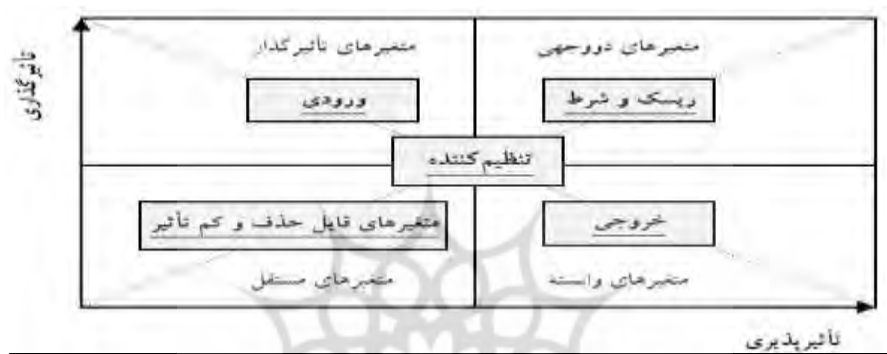
جدول (۲). متغیرهای شناسایی شده (اثرگذار) گردشگری بر اقتصاد شهری

شاخص	متغیر کلیدی
اشتغال	ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری و اکو توریسم، اشتغال ساکنان بومی و غیربومی در فعالیت‌های گردشگری و اکو توریسم، ایجاد مراکز توسعه کسب‌وکار کوچک، رفع معضل بیکاری، امنیت شغلی، توسعه مراکز رفاهی ارزان‌قیمت، احیا صنایع دستی، شکل‌گیری فرصت‌های تازه در بازار کار
درآمد	افزایش اجاره منازل، ویلا، سوئیت به گردشگران بر درآمد خانوارها، سطح رفاه اجتماعی مردم، تنوع منابع درآمدی، افزایش میزان درآمد شهروندان، خوداتکایی، تنوع‌بخشی و پویایی اقتصاد شهری، بهره‌وری بیشتر نیروی انسانی، کاهش فقر
سرمایه‌گذاری	ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر، افزایش تولید در واحد سطح، سرمایه‌گذاری در زمینه‌های خدمات رفاهی مربوط به گردشگری، سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های گردشگری، امکان دریافت وام در زمینه کسب‌وکارهای گردشگری، بازاریابی صنایع دستی، بسترسازی به منظور مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در فعالیت‌های گردشگری، سرمایه‌گذاری در شهر، تقویت اقتصادی محلی، توسعه صنعت، رقابت اقتصادی، رونق بازار، جذب سرمایه‌گذاری‌های دولتی، جذب گردشگر، تأسیس شرکت‌های ارائه خدمات گردشگری، ایجاد جاذبه‌های گردشگری و رونق گردشگری، کاهش وابستگی مصرف، گسترش صنایع کارگاهی در روستاها، شکل‌گیری طرح‌های توسعه و آبادانی، تقویت اقتصادی مقاومتی در شهر

متغیر کلیدی	شاخص
حمل و نقل، رشد ساخت و ساز و نوسازی در سطح شهر، بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری، بهبود امکانات تفریحی، افزایش اقامتگاه‌های بوم گردی، ساماندهی شبکه‌های ارتباطی موجود، تجهیز سرویس‌های بهداشتی، افزایش زیرساخت‌های گردشگری	زیرساخت

منبع: اقتباس از منابع با تلخیص

برای تحلیل نتایج در مدل آینده پژوهی در نخستین قدم با یک روش ساده می‌توان دریافت که تأثیر متغیرها با در نظر گرفتن تعداد گروه‌های ارتباطی در ماتریس تشکیل شده قابل سنجش است. متغیری که بر تعداد محدودی از متغیرها اثر مستقیم دارد، تأثیرگذاری اندکی نیز در کل سیستم دارد. همه متغیرها و محیط دربرگیرنده آن‌ها را می‌توان با نمایش در یک نمودار مفهومی با یک محور مختصات (تأثیرگذاری - تأثیرپذیری)، نمایش داد (زالی و عطریان، ۱۳۹۵: ۱۱۷-۱۱۶). در شکل (۱) انواع متغیرها در مختصات نشان داده شده‌اند.

شکل (۱). پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری منبع: (زالی و عطریان، ۱۳۹۵: ۱۱۷)

همچنین جهت رتبه‌بندی اثرات گردشگری در هر یک از چهار بعد گردشگری مذهبی، فرهنگی، تاریخی و طبیعی ایده از روش مارکوس استفاده شده است. روش مارکوس یکی از روش‌های جدید تصمیم‌گیری چند معیاره است که توسط استیویک و همکاران (۲۰۱۹) ارائه شد که دارای ۷ مرحله است. این روش برای رتبه‌بندی گزینه‌های پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرد. مراحل این روش در ادامه آورده شده است.

گام اول: تشکیل ماتریس تصمیم

در تکنیک مارکوس با استفاده از n معیار به ارزیابی m گزینه پرداخته می‌شود؛ بنابراین به هر گزینه بر اساس هر معیار امتیازی داده می‌شود. این امتیازات می‌تواند بر اساس مقادیر کمی و واقعی باشد یا اینکه کیفی و نظری باشد. در هر صورت باید یک ماتریس تصمیم $m \times n$ در تشکیل شود

گام دوم: تعیین ایده آل و ضد ایده آل

در این بخش بر اساس رابطه (۱) و (۲) مقادیر ایده آل (AI) و ضد ایده آل (AAI) مشخص می‌شود. عبارت B به معنی معیارهایی که جنبه سود و عبارت C به معنی معیارهای که جنبه هزینه دارند.

$$AI = \max_i x_{ij} \text{ if } j \in B \text{ and } \min_i x_{ij} \text{ if } j \in C \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$AAI = \min_i x_{ij} \text{ if } j \in B \text{ and } \max_i x_{ij} \text{ if } j \in C \quad \text{رابطه (۲)}$$

گام سوم: نرمال سازی

در این بخش با استفاده از روابط (۳) و (۴) نرمال سازی برای معیارهای با جنبه هزینه و برای معیارهایی با جنبه سود انجام می‌شود.

$$n_{ij} = \frac{x_{aj}}{x_{ij}} \quad \text{if } j \in C \quad \text{رابطه (۳)}$$

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{aj}} \quad \text{if } j \in B \quad \text{رابطه (۴)}$$

گام چهارم: وزن دار کردن

در این بخش با استفاده از رابطه (۵) وزن معیارها را در ماتریس نرمال ضرب می‌کنیم تا ماتریس وزن دار حاصل شود.

$$V_{ij} = n_{ij} \times W_j \quad \text{رابطه (۵)}$$

گام پنجم: درجه مطلوبیت گزینه‌ها

در این بخش بر اساس روابط (۶) و (۷) درجه مطلوبیت ایده آل (K^+) و ضد ایده آل (K^-) گزینه‌ها محاسبه می‌شود.

$$K_i^+ = \frac{S_i}{S_{ai}} \quad \text{رابطه (۶)}$$

$$K_i^- = \frac{S_i}{S_{aai}} \quad \text{رابطه (۷)}$$

در روابط بالا $S_i = (i = 1, 2, \dots, m)$ جمع مقادیر هر سطر در ماتریس وزن دار می‌باشد که از رابطه (۸) به دست می‌آید.

$$S_i = \sum_{j=1}^n V_{ij} \quad \text{رابطه (۸)}$$

گام ششم: تعیین عملکرد مطلوب گزینه‌ها

در این بخش با استفاده از رابطه (۹) عملکرد مطلوب هر گزینه محاسبه می‌شود.

$$f(K_i) = \frac{K_i^+ + K_i^-}{1 + \frac{1-f(K_i^+)}{f(K_i^+)} + \frac{1-f(K_i^-)}{f(K_i^-)}} \quad \text{رابطه (۹)}$$

در رابطه بالا $f(K_i^-)$ عملکرد مطلوبیت ضد ایده آل و $f(K_i^+)$ عملکرد مطلوب ایده آل برای هر گزینه می‌باشد که از روابط (۱۰) و (۱۱) محاسبه می‌شود.

$$f(K_i^-) = \frac{K_i^+}{K_i^+ + K_i^-} \quad \text{رابطه (۱۰)}$$

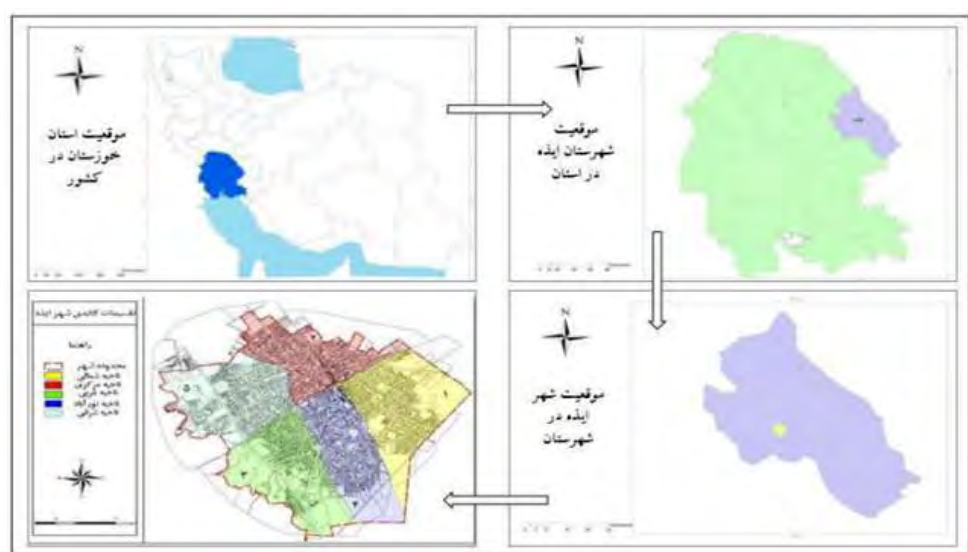
$$f(K_i^+) = \frac{K_i^-}{K_i^+ + K_i^-} \quad \text{رابطه (۱۱)}$$

گام هفتم: رتبه‌بندی گزینه‌ها

در این بخش با استفاده از مقادیر به دست آمده از رابطه (۱۱) که عملکرد مطلوب گزینه‌ها می‌باشد رتبه‌بندی صورت می‌گیرد. گزینه‌ای بهترین رتبه برتر را دارد که عملکرد مطلوب آن از همه بیشتر باشد.

منطقه مورد مطالعه

شهر ایذه در دشتی هموار با تاریخی غنی استقرار گرفته است. طبیعت بکر و جاذبه‌های تاریخی این منطقه باعث شده است که جایگاه ویژه‌ای در گردشگری استان داشته باشد. در سال ۱۳۹۵ دارای جمعیت برابر با ۱۱۹۳۹۹ نفر بوده (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). مساحت این شهر ۳۸۶۳ کیلومتر مربع و ارتفاع آن از سطح دریا برابر با ۸۳۵ متر است. میانگین بارش این شهر در سال بالغ ۶۹۴ میلی‌متر و میانگین دما ۲۴ سانتی‌گراد می‌باشد (طرح جامع شهر ایذه، ۱۳۹۳). از مهم‌ترین آثار گردشگری آن می‌توان به اشکفت سلمان، کول فرح، خونگ اژدر، تالاب میانگران، کهباد، شیمن و تپه‌های باستانی اشاره نمود. در پیرامون این شهر با توجه به توپوگرافی آن، روستاهای زیادی استقرار دارند که ارتباط و تعاملاتی مختلفی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی با شهر ایذه دارند. این ارتباط در نتیجه نقش شهر ایذه در دهه گذشته یعنی گردشگری دوجندان شده است (علی‌اکبری و صادقی، ۱۳۹۸: ۶۴).

شکل (۲). موقعیت جغرافیایی شهر ایذه

تجزیه و تحلیل داده ها

تحلیل Mic Mac متغیرهای پژوهش

جامعه آماری تحقیق حاضر را ۶۰ نفر از کارشناس خبره شامل اساتید دانشگاه سطح شهر اهواز و ایذه، شهرداری، فرمانداری ایذه و میراث فرهنگی و گردشگری خوزستان تشکیل داده‌اند. بر اساس یافته‌های توصیفی به لحاظ جنسیت ۷۸ درصد مرد، ۲۲ درصد زن بوده‌اند. به لحاظ تحصیلات بیشترین افراد با ۶۳ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و دکترا بوده‌اند. همچنین بر اساس نتایج ۳۰ درصد جامعه نمونه را کارشناسان دانشگاهی (اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی)، ۲۷ درصد کارشناسان شهرداری، ۱۳ درصد کارشناسان فرمانداری و ۳۰ درصد را کارشناسان میراث فرهنگی و گردشگری تشکیل داده‌اند. تجزیه و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه اقتصادی شهر ایذه با استفاده از نرم‌افزار Mic Mac و روش تحلیلی اثرات متقاطع، بیانگر درجه پرشدگی ۶۹/۸۳ درصد بوده است. از مجموع ۱۳۵۲ رابطه ماتریسی قابل ارزیابی، ۳۷۶ رابطه، دارای اثرات متقاطع ۳ بوده است؛ یعنی شاخص‌ها از هم تأثیر پذیرفته و بر همدیگر تأثیرگذار بوده‌اند. ۴۳۶ رابطه دارای اثرات متقاطع ۲ بوده نقش تقویت‌کننده داشته‌اند. ۴۳۶ رابطه نیز دارای اثرات متقاطع ۲ بوده یعنی بر روی دیگر شاخص‌ها تأثیر بیشتری گذاشته‌اند. ۵۸۴ نوع رابطه نیز اثرات متقاطع نه از هم تأثیر پذیرفته‌اند و نه بر روی هم تأثیر گذاشته‌اند (جدول ۲).

جدول (۳). تحلیل اولیه ماتریس اثرات متقابل

ابعاد ماتریس	تکرار	بدون تأثیر	تأثیرگذار	تقویت‌کننده	توانمند ساز	درجه پرشدگی	جمع
۴۴	۲	۵۸۴	۵۴۰	۴۳۶	۳۷۶	۶۹/۸۳	۱۳۵۲

منبع: یافته‌های پژوهش

در ماتریس تحلیل ساختاری، جمع اعداد سطرهای هر متغیر به‌مثابه میزان تأثیرگذاری و جمع ستون‌ها هر متغیر میزان تأثیرپذیری آن متغیر را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج تحلیلی این ماتریس به ترتیب، عوامل سرمایه‌گذاری، زیرساخت، درآمد، اشتغال بیشترین تأثیر را بر توسعه اقتصادی شهر ایذه دارند. نکته قابل‌ذکر اینکه این شاخص‌ها علاوه بر تأثیرگذاری از درجه تأثیرپذیری بالایی نیز برخوردارند (جدول ۴).

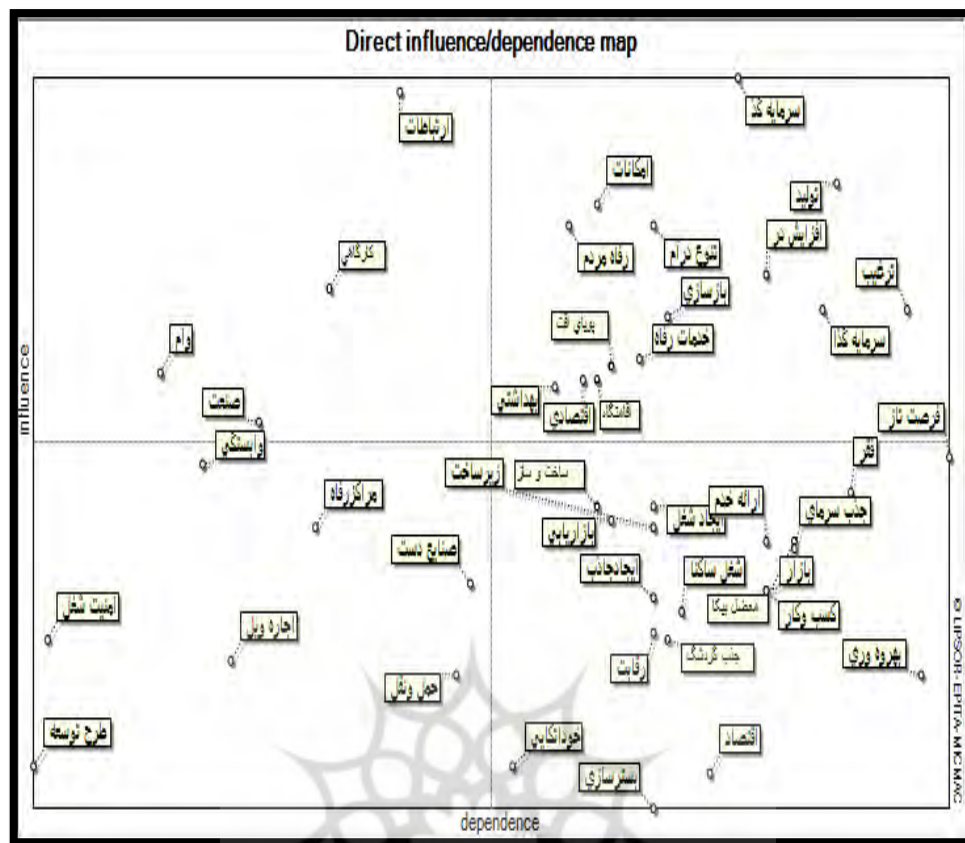
جدول (۴). میزان اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم عوامل

میزان تأثیرپذیری	میزان تأثیرگذاری	منابع	متغیر	
۶۲	۵۳	سرمایه و همکاران (۱۴۰۱)	ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری و اکو توریسم	
۶۴	۳۸		اشتغال ساکنان بومی و غیربومی در فعالیت‌های گردشگری و اکو توریسم	
۷۰	۴۱		ایجاد مراکز توسعه کسب‌وکار کوچک	
۷۲	۴۸		رفع معضل بیکاری	
۱۹	۳۴		امنیت شغلی	
۳۸	۵۰		توسعه مراکز رفاهی ارزان قیمت	
۴۹	۴۲		احیا صنایع دستی	
۸۳	۶۰		شکل‌گیری فرصت‌های تازه در بازار کار	
۳۲	۳۱		اجاره، ویلا، سوئیت به گردشگران بر درآمد خانوارها	
۵۶	۹۳		سطح رفاه اجتماعی مردم	
۶۲	۹۳		تنوع منابع درآمدی	
۷۰	۸۶		افزایش میزان درآمد روستاییان	
۵۲	۱۶		خوداتکایی	
۵۹	۷۳		تنوع بخشی و پویایی اقتصاد روستایی،	
۸۱	۲۹		بهره‌وری بیشتر نیروی انسانی	
۷۶	۵۵		کاهش فقر	
۴۸۸	۳۸۳		جمع عوامل درآمد	
۸۹	۸۱		سرمایه و همکاران (۱۴۰۱)	ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر
۷۵	۹۹			افزایش تولید در واحد سطح
۶۱	۷۴	سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات رفاهی مربوط به گردشگری،		
۶۸	۱۱۴	سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های گردشگری		
۲۷	۷۲	امکان دریافت وام در زمینه کسب‌وکارهای گردشگری		
۵۹	۵۱	بازاریابی صنایع دستی،		
۶۲	۱۰	بسترسازی به منظور مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در فعالیت‌های گردشگری		
۷۴	۸۱	سرمایه‌گذاری در روستاها		
۶۶	۱۵	تقویت اقتصادی محلی		
۳۴	۶۵	توسعه صنعت		
۶۲	۳۵	رقابت اقتصادی		
۷۰	۴۱	رونق بازار		
۷۲	۴۷	جذب سرمایه‌گذاری‌های دولتی		
۶۳	۳۴	جذب گردشگر		
۷۰	۴۸	تأسیس شرکت‌های ارائه خدمات گردشگری،		
۶۲	۴۰	ایجاد جاذبه‌های گردشگری و رونق گردشگری		
۳۰	۵۹	کاهش وابستگی مصرف		
۳۹	۸۴	گسترش صنایع کارگاهی در روستاها		
۱۸	۱۶	شکل‌گیری طرح‌های توسعه و آبادانی،		
۵۷	۷۱	تقویت اقتصادی مقاومتی در روستاها		

میزان تأثیرپذیری	میزان تأثیرگذاری	منابع	متغیر
۱۱۵۸	۱۱۳۷	منابع مستقیم (۱۰۳)	جمع عوامل سرمایه‌گذاری
۴۸	۲۹		حمل و نقل
۵۸	۵۳		رشد ساخت‌وساز و نوسازی در سطح شهر و روستا
۶۳	۸۰		بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری
۵۸	۹۶		بهبود امکانات تفریحی
۵۸	۷۱		افزایش اقامتگاه‌های بوم‌گردی
۴۴	۱۱۲		ساماندهی شبکه‌های ارتباطی موجود
۵۵	۷۰		تجهیز سرویس‌های بهداشتی
۶۲	۵۰		افزایش زیرساخت‌های گردشگری
۴۴۶	۵۶۱		جمع عوامل زیرساخت

منبع: یافته‌های پژوهش

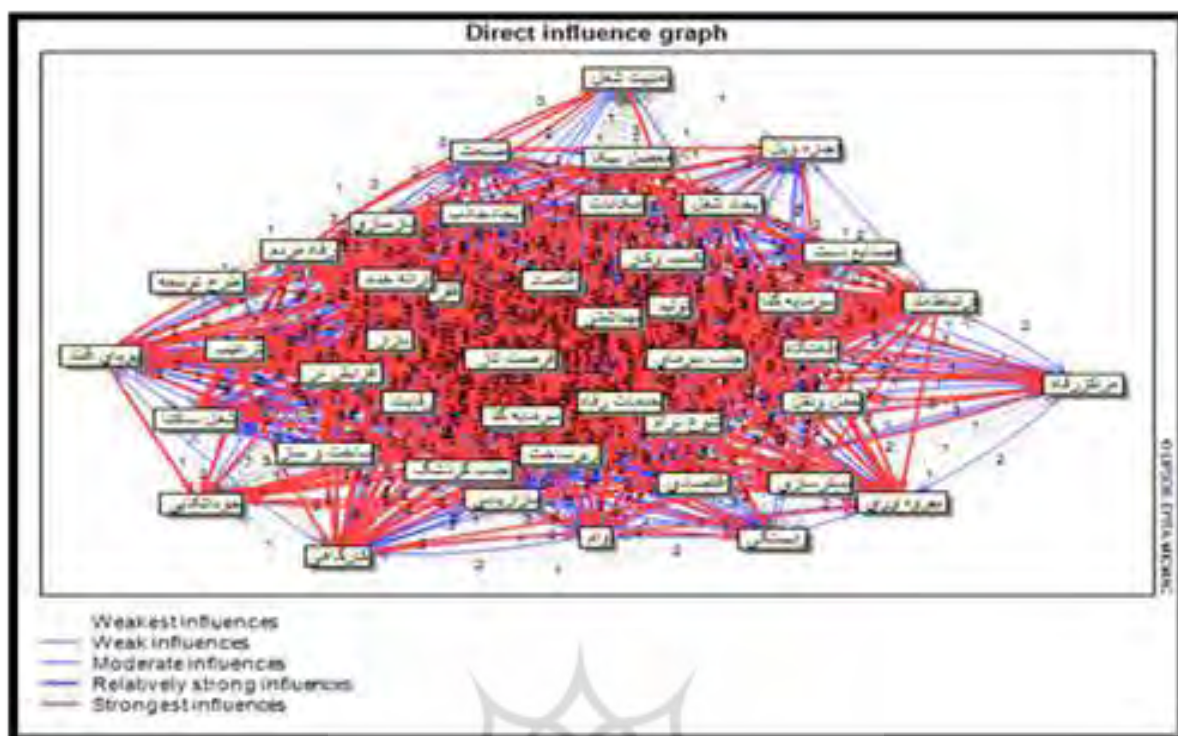
از مجموع ۴۴ متغیر اثرگذار بر توسعه اقتصادی شهر ایزده در شکل ۳، ۱۱ عامل (سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های گردشگری ۱۱۴، ساماندهی شبکه‌های ارتباطی ۱۱۲، افزایش تولید در واحد سطح ۹۹، بهبود امکانات تفریحی ۹۶، سطح رفاه درآمدی ۹۳، تنوع منابع درآمدی ۹۳، افزایش درآمد روستائیان ۸۶، گسترش صنایع کارگاهی در روستاها ۸۴، ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر ۸۱، سرمایه‌گذاری در روستاها ۸۱، بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری ۸۰) بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری را بر آینده توسعه اقتصادی شهر ایزده دارند. طیف بعدی شامل متغیرهای ریسک می‌باشد که شامل سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات رفاهی مربوط به گردشگری، بهبود امکانات تفریحی، افزایش تولید در واحد سطح، تنوع منابع درآمدی، سطح رفاه اجتماعی مردم، افزایش اقامتگاه‌های بوم‌گردی، ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر، تجهیز سرویس‌های بهداشتی، بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری، شکل‌گیری فرصت‌های تازه در بازار کار، تقویت اقتصادی مقاومتی در روستاها، تنوع‌بخشی و پویایی اقتصاد روستایی، متغیرهای ریسک از ظرفیت بالایی جهت تبدیل شدن به بازیگران کلیدی توسعه اقتصادی شهر ایزده برخوردارند. زیرا به علت ماهیت ناپایداری‌شان پتانسیل تبدیل شدن به بازیگران کلیدی توسعه گردشگری را دارند. متغیرهای چون ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری و اکو توریسم، توسعه مراکز رفاهی ارزان‌قیمت، احیا صنایع دستی، افزایش اجاره منازل، ویلا، سوئیت به گردشگران بر درآمد خانوارها، امنیت شغلی، شکل‌گیری طرح‌های توسعه و آبادانی، متغیرهای تأثیرپذیر هستند. ماهیت این متغیرها در تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بسیار بالا است. این متغیرها بیشترین عوامل توسعه شهر ایزده را شامل می‌شوند. در نهایت مابقی شاخص‌ها که در ضلع جنوب غربی قرار گرفته‌اند، تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی دارند (شکل ۳).

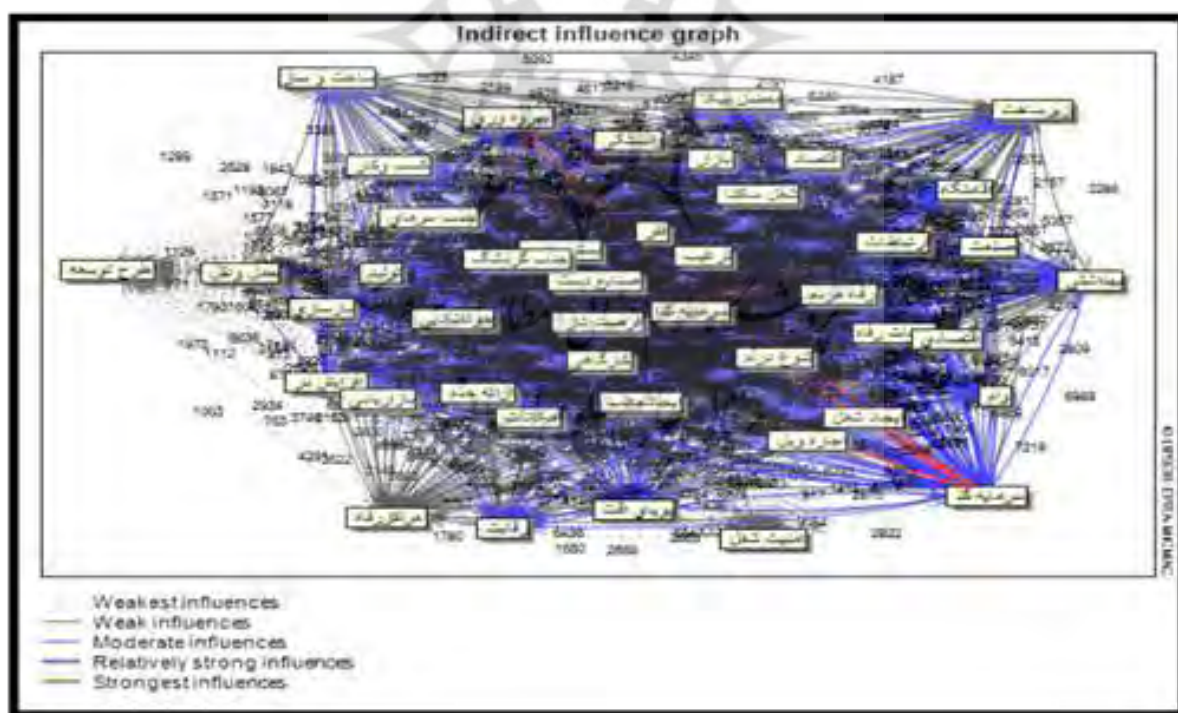
شکل (۳). پیشران‌های کلیدی گردشگری شهری بر توسعه اقتصادی (منبع: یافته‌های پژوهش)

پس از شناسایی پیشران‌های مؤثر و کلیدی توسعه اقتصادی شهر ایذه، چگونگی و نحوه روابط مستقیم و غیرمستقیم هر کدام از متغیرها شناسایی شده و تحلیل شدند. هر کدام از این پوشش‌ها، تأثیرات بسیار ضعیف، متوسط، نسبتاً قوی و تأثیرات بسیار قوی را نشان می‌دهند. در واقع خطوط قرمز نشان‌دهنده اثرگذاری شدید عوامل بر یکدیگر است و خطوط آبی با تفاوت در ضخامت، روابط متوسط تا ضعیف را نشان می‌دهد. شکل ۴ و ۵ اثرات مستقیم و غیرمستقیم را نشان می‌دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل (۴). چرخه اثرگذاری مستقیم با پوشش ۱۰۰ درصد برحسب متغیر (منبع: یافته‌های پژوهش)

شکل (۵). چرخه اثرگذاری غیرمستقیم با پوشش ۱۰۰ درصد برحسب متغیر (منبع: یافته‌های پژوهش)

تحلیل Marcos

شهر ایذه به‌عنوان یکی از شهرهای استان خوزستان دارای جاذبه‌های گردشگری بسیار زیادی است که می‌تواند در توسعه اقتصادی این شهر مؤثر باشد گفتنی است که این جاذبه‌ها در عمدتاً در شهرستان ایذه قرار دارند نه الزاماً شهر ایذه اما طبیعتاً به

دلیل این که شهر ایذه در مرکز این جاذبه‌ها قرار دارد به خوبی می‌تواند اثرات اقتصادی مثبتی را با راه‌اندازی امکانات خدمات‌رسانی به گردشگران مؤثر باشد. عمده‌ترین جاذبه‌های گردشگری ایذه به چهار دسته گردشگری تاریخی، گردشگری مذهبی، گردشگری فرهنگی و طبیعت‌گردی تقسیم می‌شوند.

حال نیاز است که مجموع متغیرهای مؤثر بر گردشگری مذهبی، فرهنگی، تاریخی و طبیعی را در قلمرو مورد مطالعه بسنجیم که بر اساس مدل مارکوس به این هدف دست پیدا کردیم و به شرح آن می‌پردازیم. اولین گام در این روش تشکیل ماتریس تصمیم است، پس از آن بی‌مقیاس سازی است برای نرمال سازی هر درایه ماتریس تصمیم را بر بیشترین مقدار هر ستونش (مقدار AI) تقسیم می‌کنیم به‌عنوان مثال برای سلول ماسک (تقاطع نواحی و شاخص) به صورت (۰,۷۸۰) محاسبه می‌شود و به طریق مشابه برای دیگر سلول‌ها انجام می‌شود با استفاده از روش AHP فازی وزن هر شاخص محاسبه شد که نتایج در جدول (۳) آمده است و شکل (۳) آن‌ها را رتبه‌بندی کرده است. در ماتریس تصمیم این روش ۴۳ شاخص پژوهش در ستون و ۴ بعد گردشگری در سطر قرار می‌گیرد و هر سلول ارزیابی هر گزینه نسبت به هر معیار است این ماتریس تصمیم که توسط ۶۰ خبره بر اساس طیف ۱ تا ۵ تکمیل شد با روش میانگین حسابی ادغام می‌شوند که در جدول (۵) آورده شده است.

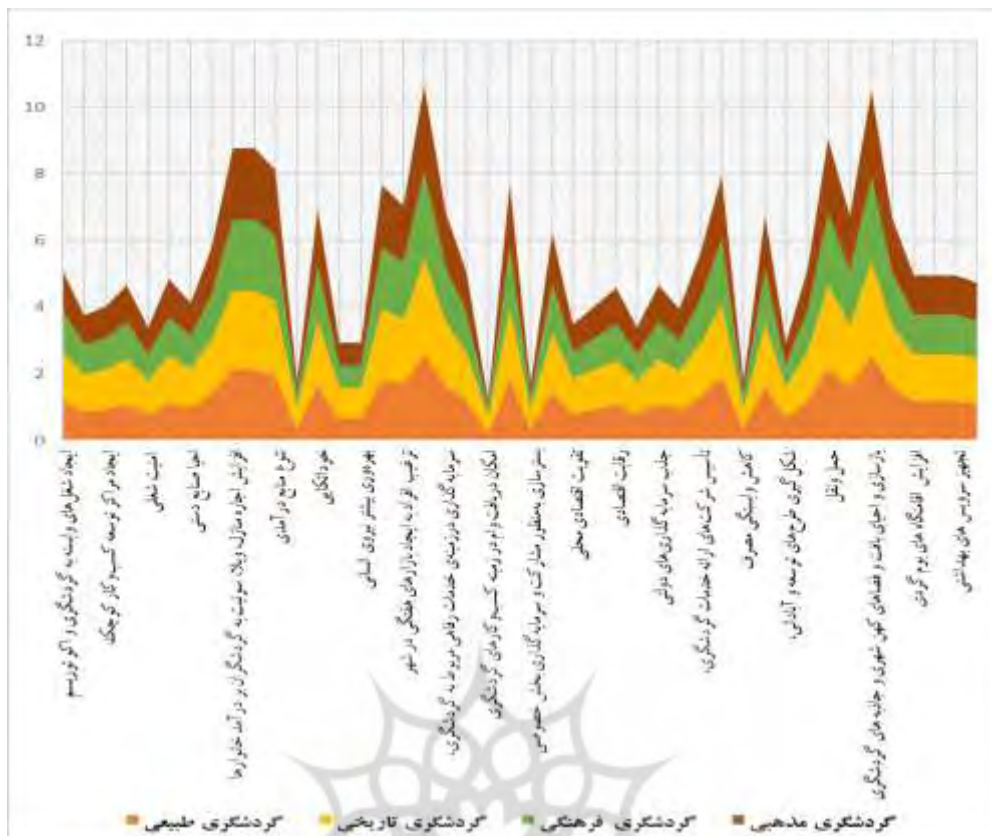
جدول (۵). نتایج نهایی مدل مارکوس

مذهبی	فرهنگی	تاریخی	طبیعی	متغیرها
۰,۲۱۵۹	۰,۲۱۵۹	۰,۲۱۷۶	۰,۲۱۵۷	ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری و اکو توریسم
۰,۱۵۵۹	۰,۱۵۵۸	۰,۱۶۶۹	۰,۱۵۴۶	اشتغال ساکنان بومی و غیربومی در فعالیت‌های گردشگری
۰,۱۶۷۹	۰,۱۶۷۸	۰,۱۷۷۱	۰,۱۶۶۹	ایجاد مراکز توسعه کسب‌وکار کوچک
۰,۱۹۵۹	۰,۱۹۵۸	۰,۲۰۰۷	۰,۱۹۵۳	رفع معضل بیکاری
۰,۱۳۹۹	۰,۱۳۹۷	۰,۱۵۳۴	۰,۱۳۸۴	امنیت شغلی
۰,۲۰۳۹	۰,۲۰۳۹	۰,۲۰۷۵	۰,۲۰۳۵	توسعه مراکز رفاهی ارزان قیمت
۰,۱۷۱۹	۰,۱۷۱۸	۰,۱۸۰۴	۰,۱۷۰۹	احیا صنایع دستی
۰,۲۴۳۹	۰,۲۴۳۹	۰,۲۴۱۳	۰,۲۴۴۲	شکل‌گیری فرصت‌های تازه در بازار کار
۰,۳۷۵۸	۰,۳۷۶۱	۰,۳۵۲۹	۰,۳۷۸۵	افزایش اجاره منازل، ویلا، سوئیت
۰,۳۷۵۸	۰,۳۷۶۱	۰,۳۵۲۹	۰,۳۷۸۵	سطح رفاه اجتماعی مردم
۰,۳۴۷۸	۰,۳۴۸۱	۰,۳۲۹۳	۰,۳۵۰۰	تنوع منابع درآمدی
۰,۰۰۶۸۰	۰,۰۰۶۷۶	۰,۰۰۹۲۵	۰,۰۰۶۵۱	افزایش میزان درآمد روستاییان
۰,۲۹۵۹	۰,۲۹۶۰	۰,۲۸۵۳	۰,۲۹۷۱	خوداتکایی
۰,۱۱۹۹	۰,۱۱۹۷	۰,۱۳۶۵	۰,۱۱۸۰	تنوع بخشی و پویایی اقتصاد روستایی،
۰,۱۱۹۹	۰,۱۱۹۷	۰,۱۳۶۵	۰,۱۱۸۰	په‌ره‌وری بیشتر نیروی انسانی
۰,۳۲۷۸	۰,۳۲۸۱	۰,۳۱۲۳	۰,۳۲۹۶	کاهش فقر
۰,۲۹۹۹	۰,۳۰۰۰	۰,۲۸۸۷	۰,۳۰۱۲	ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر
۰,۴۵۹۸	۰,۴۶۰۳	۰,۴۲۴۰	۰,۴۶۳۹	افزایش تولید در واحد سطح
۰,۲۹۱۹	۰,۲۹۲۰	۰,۲۸۱۹	۰,۲۹۳۰	سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات رفاهی،
۰,۲۱۲۶	۰,۲۱۲۶	۰,۲۱۴۹	۰,۲۱۲۴	سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های گردشگری
۰,۰۰۴۴۰	۰,۰۰۴۳۶	۰,۰۰۷۲۲	۰,۰۰۴۰۷	امکان دریافت وام در زمینه کسب‌وکارهای گردشگری
۰,۳۲۷۸	۰,۳۲۸۱	۰,۳۱۲۳	۰,۳۲۹۶	بازاریابی صنایع دستی،
۰,۰۰۶۴۰	۰,۰۰۶۳۶	۰,۰۰۸۹۱	۰,۰۰۶۱۰	بستر سازی به منظور مشارکت و سرمایه‌گذاری
۰,۲۶۳۹	۰,۲۶۳۹	۰,۲۵۸۲	۰,۲۶۴۵	سرمایه‌گذاری در روستاها
۰,۱۴۳۹	۰,۱۴۳۸	۰,۱۵۶۸	۰,۱۴۲۴	تقویت اقتصادی محلی
۰,۱۶۷۹	۰,۱۶۷۸	۰,۱۷۷۱	۰,۱۶۶۹	توسعه صنعت
۰,۱۹۱۹	۰,۱۹۱۸	۰,۱۹۷۴	۰,۱۹۱۳	رقابت اقتصادی
۰,۱۳۹۹	۰,۱۳۹۷	۰,۱۵۳۴	۰,۱۳۸۴	رونق بازار
۰,۱۹۵۹	۰,۱۹۵۸	۰,۲۰۰۷	۰,۱۹۵۳	جذب سرمایه‌گذاری‌های دولتی

متغیرها	طبیعی	تاریخی	فرهنگی	مذهبی
جذب گردشگر	۰,۰۱۶۲۸	۰,۰۱۷۳۷	۰,۰۱۶۳۸	۰,۰۱۶۳۹
تأسیس شرکت‌های ارائه خدمات گردشگری،	۰,۰۲۴۰۱	۰,۰۲۲۷۹	۰,۰۲۳۹۹	۰,۰۲۳۹۹
ایجاد جاذبه‌های گردشگری و رونق گردشگری	۰,۰۳۴۱۸	۰,۰۳۲۲۵	۰,۰۳۴۰۱	۰,۰۳۳۹۸
کاهش وابستگی مصرف	۰,۰۰۶۵۱	۰,۰۰۹۲۵	۰,۰۰۶۷۶	۰,۰۰۶۸۰
گسترش صنایع کارگاهی در روستاها	۰,۰۲۸۸۹	۰,۰۲۷۸۵	۰,۰۲۸۸۰	۰,۰۲۸۷۹
شکل‌گیری طرح‌های توسعه و آبادانی،	۰,۰۱۱۸۰	۰,۰۱۳۶۵	۰,۰۱۱۹۷	۰,۰۱۱۹۹
تقویت اقتصادی مقاومتی در روستاها	۰,۰۲۱۵۷	۰,۰۲۱۷۶	۰,۰۲۱۵۹	۰,۰۲۱۵۹
حمل و نقل	۰,۰۳۹۰۷	۰,۰۳۶۳۱	۰,۰۳۸۸۱	۰,۰۳۸۷۸
رشد ساخت‌وساز و نوسازی در سطح شهرو رو روستا	۰,۰۲۸۸۹	۰,۰۲۷۸۵	۰,۰۲۸۸۰	۰,۰۲۸۷۹
بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری	۰,۰۴۵۵۸	۰,۰۴۱۷۲	۰,۰۴۵۲۳	۰,۰۴۵۱۸
بهبود امکانات تفریحی	۰,۰۲۸۴۹	۰,۰۲۷۵۱	۰,۰۲۸۴۰	۰,۰۲۸۳۹
افزایش اقامتگاه‌های بوم گردی	۰,۰۲۰۸۲	۰,۰۲۱۱۴	۰,۰۲۰۸۵	۰,۰۲۰۸۵
ساماندهی شبکه‌های ارتباطی موجود	۰,۰۲۰۸۲	۰,۰۲۱۱۴	۰,۰۲۰۸۵	۰,۰۲۰۸۵
تجهیز سرویس‌های بهداشتی	۰,۰۲۰۸۲	۰,۰۲۱۱۴	۰,۰۲۰۸۵	۰,۰۲۰۸۵
افزایش زیرساخت‌های گردشگری	۰,۰۱۹۷۶	۰,۰۲۰۲۶	۰,۰۱۹۸۱	۰,۰۱۹۸۱

منبع: (یافته‌های پژوهش)

هر یک از عوامل ۴۳ گانه پژوهش در چهار بعد گردشگری ایذه باهم متفاوت هستند به طوری که عامل ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری برای بعد مذهبی بیشتر از سایر موارد است که در این رابطه می‌توان به بارگاه متبرکه امامزاده سلطان ابراهیم (ع) در کارتا دانایل نبی در سوسن، امامزاده شه پیر در شمال ایذه و چند قدمگاه ائمه اطهار که برای اهالی مقدس شمرده می‌شوند وجود دارد و بر اساس مشاهدات میدانی بیشترین شغل‌ها در این رابطه فروش بدل جات، هزینه‌های اسکان و فروش غذاهای بومی محلی است. در ادامه رتبه‌بندی عوامل مذکور در بعد گردشگری مذهبی بازسازی و احیای بافت و فضای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری همراه با ترغیب به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر در رتبه‌های بعدی هستند در این تحلیل کاهش وابستگی مصرف، زمینه‌سازی کسب‌وکارهای گردشگری و شکل‌گیری طرح‌های توسعه و آبادانی در رتبه‌های پایانی این تحلیل قرار دارد تحلیل اثرات گردشگری در توسعه اقتصادی شهرهای کوچک مقیاس به‌خصوص در قلمرو مورد مطالعه، در بعد گردشگری فرهنگی سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات رفاهی مربوط به گردشگری، بازسازی و احیای بافته‌ای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری و افزایش اجاره منازل ویلا به گردشگران بر درآمد خانوارها در رتبه‌های اول تا سوم هستند در بعد دیگر مواردی نظیر امکان دریافت وام در زمینه کسب‌وکارهای گردشگری، بسترسازی به‌منظور مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در رتبه‌های پایانی سنجش گردشگری فرهنگی هستند. سنجش متغیرها در بعد گردشگری تاریخی نیز نشان می‌دهد احیای صنایع دستی، بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات رفاهی مربوط به گردشگری در رتبه‌های اول تا سوم هستند در مقابل عواملی نظیر امنیت شغلی تنوع منابع درآمدی، بهره‌وری بیشتر و نیروی انسانی و کاهش وابستگی به مصرف در زمینه رتبه‌های پایانی هستند. در سنجش متغیرهای پژوهش و رتبه‌بندی و آن‌ها در بعد گردشگری طبیعی نتایج نشان می‌دهد تأسیس شرکت‌های خدمات گردشگری و جذب سرمایه‌گذاری‌های دولتی و تنوع منابع درآمدی در رتبه‌های بهتری قرار دارند و در مقابل عواملی نظیر ایجاد مراکز توسعه کسب‌وکارهای کوچک، خوداتکایی و حمل‌ونقل در رتبه‌های پایانی این تحلیل قرار می‌گیرد.

شکل (۶). رتبه بندی شاخصهای گردشگری در چهار بعد گردشگری شهر ایذه (منبع: یافته‌های پژوهش)

پس از این مرحله نیاز است که درجه مطلوبیت مثبت ($K+$) و منفی ($K-$) گزینه‌ها محاسبه می‌شود بر این اساس ابتدا جمع اعداد ستون شاخص‌های ۴۳ گانه گردشگری و نواحی ۴ بعد گردشگری ایذه در ماتریس وزن دار محاسبه می‌کنیم و به ترتیب Sa و Saa نامیده می‌شود سپس درجه مطلوبیت مثبت هر گزینه (Si) برابر با جمع هر سطر آن گزینه تقسیم بر مقدار Sa و درجه مطلوبیت منفی هر گزینه برابر با جمع هر سطر آن گزینه تقسیم بر مقدار Saa می‌شود که نتایج آن در جدول (۶) مشخص است.

جدول (۶). درجه مطلوبیت مثبت ($K+$) و منفی ($K-$)

نواحی	درجه مطلوبیت گزینه‌ها		عملکرد مطلوب گزینه‌ها	
	SI	+K	-K	$F(K-), F(K+)=(FK)$
مذهبی	۰.۷۲۰	۱,۱۹۶	۰.۸۰۱	۰.۶۱۵
فرهنگی	۰.۸۰۳	۱,۱۱۱	۰.۸۶۲	۰.۶۶۲
تاریخی	۰.۸۶۲	۱,۲۰۸	۰.۸۰۳	۰.۶۱۷

بحث و نتیجه‌گیری

گردشگری از مهم‌ترین عوامل عمران ناحیه‌ای و فعالیتی متعادل‌کننده است که موجب توسعه اقتصادی در سطح مناطق می‌شود و توزیع عادلانه درآمد و همچنین افزایش اشتغال را به دنبال دارد. دولت‌ها در امور گردشگری به لحاظ اهمیت اقتصادی آن دخالت می‌نمایند. در این تحقیق با روش ترکیبی کمی و کیفی به تبیین پیشران‌های مؤثر بر آینده گردشگری شهری بر توسعه اقتصادی شهر ایذه پرداخته شد. ۴۴ متغیر در غالب ۴ بعد اشتغال، درآمد، سرمایه‌گذاری، زیرساخت، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. از میان ۴۴ متغیر اثرگذار بر توسعه اقتصادی شهر ایذه، ۱۱ عامل (سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های گردشگری، ساماندهی شبکه‌های ارتباطی، افزایش تولید در واحد سطح، بهبود امکانات تفریحی، سطح رفاه درآمدی، تنوع منابع درآمدی، افزایش درآمد روستائیان، گسترش

صنایع کارگاهی در روستاها، ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر، سرمایه‌گذاری در روستاها، بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری)، بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری را بر آینده گردشگری شهر ایده دارند. در طیف بعدی متغیرهای ریسک قرار دارند. این متغیرها شامل، سرمایه‌گذاری درزمینه‌ی خدمات رفاهی مربوط به گردشگری، بهبود امکانات تفریحی، افزایش تولید در واحد سطح، تنوع منابع درآمدی، سطح رفاه اجتماعی مردم، افزایش اقامتگاه‌های بوم‌گردی، ترغیب افراد به ایجاد بازارهای هفتگی در شهر، تجهیز سرویس‌های بهداشتی، بازسازی و احیای بافت و فضاهای کهن شهری و جاذبه‌های گردشگری، شکل‌گیری فرصت‌های تازه در بازار کار، تقویت اقتصادی مقاومتی در روستاها، تنوع‌بخشی و پویایی اقتصاد روستایی، متغیرهای ریسک از ظرفیت بالایی جهت تبدیل‌شدن به بازیگران کلیدی توسعه اقتصادی شهر ایده برخوردارند؛ زیرا به علت ماهیت ناپایداری‌شان پتانسیل تبدیل‌شدن به بازیگران کلیدی توسعه گردشگری را دارند. متغیرهای چون ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری و اکو توریسم، توسعه مراکز رفاهی ارزان‌قیمت، احیا صنایع دستی، افزایش اجاره منازل، ویلا، سوئیت به گردشگران بر درآمد خانوارها، امنیت شغلی، شکل‌گیری طرح‌های توسعه و آبادانی، متغیرهای تأثیرپذیر هستند. ماهیت این متغیرها در تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بسیار بالا است. این متغیرها بیشترین عوامل توسعه شهر ایده را شامل می‌شوند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده می‌توان نتیجه گرفت که آینده توسعه گردشگری بر توسعه اقتصادی شهر ایده در گروه متغیرهای اثرگذار، ریسک و متغیرهای تأثیرپذیر هستند.

همچنین برای رتبه‌بندی هر یک از عوامل ۴۳ گانه پژوهش در چهار بعد گردشگری مذهبی، فرهنگی، تاریخی و طبیعی ایده نشان داد که این رتبه‌ها باهم متفاوت هستند برای مثال عامل ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری برای بعد مذهبی بیشتر از سایر موارد است که در این رابطه می‌توان به بارگاه متبرکه امامزاده سلطان ابراهیم (ع) در کارتا دانیال نبی در سوسن، امامزاده شه پیر در شمال ایده و چند قدمگاه ائمه اطهار که برای اهالی مقدس شمرده می‌شوند وجود دارد و بر اساس مشاهدات میدانی بیشترین شغل‌ها در این رابطه فروش بدل جات، هزینه‌های اسکان و فروش غذاهای بومی محلی است. بنابراین نیاز است که بر اساس این نتایج برنامه‌ریزی جامع و آینده‌نگری در رابطه با گردشگری در این شهر صورت گیرد.

گردشگری این پتانسیل را دارد که به یک صنعت قابل توجه در ایده تبدیل شود و منجر به رشد مشاغل و خدمات مرتبط شود. با توسعه زیرساخت‌های گردشگری و ارتقای جاذبه‌های شهر، تعداد گردشگرانی که به ایده سفر می‌کنند به مرور زمان افزایش می‌یابد که منجر به ایجاد مشاغل جدید و رشد اقتصاد محلی می‌شود. علاوه بر این، با تثبیت بیشتر گردشگری در شهر، سرمایه‌گذاری و توسعه در این صنعت افزایش می‌یابد و به رشد اقتصادی کمک می‌کند.

با رشد گردشگری در ایده، بر حفظ میراث فرهنگی این شهرستان تأکید بیشتری می‌شود. این می‌تواند شامل بازسازی مکان‌های تاریخی و حفظ صنایع دستی و آداب و رسوم سنتی باشد. ایده با حفظ میراث فرهنگی خود می‌تواند گردشگران بیشتری را جذب کند که علاقه‌مند به تجربه تاریخ و سنت‌های منحصر به فرد این شهر هستند و به رشد صنعت گردشگری و حمایت از اقتصاد محلی کمک کند.

با رشد گردشگری در ایده، ممکن است سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها برای حمایت از این صنعت افزایش یابد. این می‌تواند شامل توسعه هتل‌ها و رستوران‌های جدید، بهبود سیستم‌های حمل و نقل و ساخت جاذبه‌های جدید باشد. این سرمایه‌گذاری نه تنها می‌تواند از رشد گردشگری حمایت کند، بلکه باعث ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی در صنایع مرتبط می‌شود.

رشد صنعت گردشگری در ایده می‌تواند به تنوع بخشیدن به اقتصاد محلی کمک کند و اتکای این شهر به صنایع سنتی را کاهش دهد. این امر می‌تواند شهر را در برابر شوک‌های اقتصادی مقاوم‌تر کند و فرصت‌های جدیدی را برای توسعه کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری فراهم کند. با رشد گردشگری، ممکن است فرصت‌هایی برای توسعه صنایع مرتبط مانند تولید صنایع دستی محلی و محصولات غذایی سنتی وجود داشته باشد که مزایای اقتصادی بیشتری برای شهر ایجاد می‌کند.

در مجموع، توسعه گردشگری در ایده پتانسیل ایجاد مزایای اقتصادی قابل توجهی از جمله اشتغال‌زایی، افزایش سرمایه‌گذاری و تنوع بخشی به اقتصاد محلی را دارد. با این حال، برای تحقق این مزایا، شهر نیاز به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری، ترویج میراث فرهنگی خود و ایجاد محیطی جذاب و دلپذیر برای بازدیدکنندگان دارد. با رویکرد صحیح، گردشگری

می‌تواند به محرک اصلی توسعه اقتصادی ایذه و سایر شهرهای متوسط جهان تبدیل شود.

مقایسه این پژوهش با سایر پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که پژوهش حاضر در ابعاد مختلفی نظیر متغیرها، روش و اهداف با سایرین دارای وجه تشابه و تفاوت بوده است به طوری که در پژوهش پیرس (۱۹۸۹) شاخص‌های اقتصادی تأکید فراوانی کرده است و محتوای این پژوهش در همین راستا است اما با توجه به اینکه پژوهش حاضر شاخص‌های اقتصادی را در چهار برد گردشگری ایذه تحلیل کرده است متفاوت است کانتو و جوردا (۲۰۰۲) در پژوهشی که در قالب یک برنامه ملی برای اسپانیا انجام شد از روش‌های همبستگی استفاده کردند اما پژوهش حاضر با روش‌های آینده‌پژوهی و تکنیک‌های تصمیم‌گیری استفاده کرده است اما از لحاظ محتوایی که نتایج پژوهش آنان در قلمرو مورد مطالعه مثبت بود با پژوهش حاضر همخوانی دارد چراکه این پژوهش و به‌کارگیری آن در ابعاد مختلف گردشگری شهر ایذه می‌تواند نتایج مثبت اقتصادی داشته باشد پژوهش مارتین و مورالز (۲۰۰۴) بر اساس داده‌های ثبت‌شده کشورهای آمریکای لاتین اثرات گردشگری بر توسعه اقتصادی را مثبت گزارش کردند که تفاوت آن با پژوهش حاضر از نوع روش تحقیق به‌خصوص در جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از تکنیک دلفی است همچنین این پژوهش با اثر فایسا و همکاران (۲۰۰۹) از نظر به‌کارگیری روش‌های کمی متفاوت هستند اما از نظر شاخص‌های اقتصادی نظیر توسعه خدمات رفاهی تنوع منابع درآمدی و ایجاد کسب‌وکارهای محلی مشابه است. در همین سال زورتاک متغیرهای اقتصادی که برای توسعه گردشگری ترکیه به کار می‌گیرد با بخشی از شاخص‌های پژوهش حاضر مشترک است اما از بعد روانشناسی باهم متفاوت هستند چراکه او از تحلیل‌های همبستگی استفاده می‌کند اما این پژوهش از تحلیل‌های آینده‌نگاری و تصمیم‌گیری چند معیاره استفاده می‌کند. پژوهش فینگی و ویکی (۲۰۱۰) نیز با پژوهش حاضر از نظر هدف به‌طور مستقیم در ارتباط است چراکه آنان به دنبال پویایی گردشگری هستند و پژوهش حاضر در سطح محلی به دنبال توسعه گردشگری شهرهای کوچک است. ستانوا و همکاران (۲۰۱۱) رشد اقتصادی بر توسعه گردشگری کشورهای عضو اجلاس اسلامی را بررسی کردند که شهر ایذه به دلیل اینکه یکی از شهرهای کوچک مقیاس ایران است با پژوهش حاضر اشتراک دارد زیرا در هر دو پژوهش متغیرهای فرهنگی که پایه و اساس شهرهای اسلامی است به کار گرفته شده است. پژوهش جورجویج و ملیچویج (۲۰۲۰) که در سروستان انجام شد از نظر روش با پژوهش حاضر متفاوت است اما از جنبه شاخص‌شناسی با این پژوهش همپوشانی دارد. مقایسه این پژوهش با پیشینه داخلی نیز نشان می‌دهد که در جنبه‌های مختلفی باهم تفاوت و تشابه دارند به طوری که پژوهش یآوری و همکاران (۱۳۸۸) نوریخس و اکبرپور (۱۳۸۹) میرزایی و همکاران (۱۳۹۸) ابراهیم‌نیا (۱۳۹۲) میرزایی قلعه و منشی‌زاده (۱۳۹۶) راشدی و همکاران (۱۳۹۹) قربانی سپهر و همکاران (۱۴۰۰) با پژوهش حاضر از نظر گردشگری در سطح ملی، گردشگری کلان‌شهری، و گردشگری مراکز استانی را انجام دادند اما این پژوهش با نگاهی متفاوت به شهر ایذه که جز شهرهای کوچک مقیاس است این تفاوت را تأیید می‌کند اما از جنبه شاخص‌شناسی با تمام پژوهش‌های ذکر شده با تحقیق حاضر همپوشانی دارد و تفاوت دیگر این پژوهش‌ها با پژوهش‌های حاضر رتبه‌بندی متغیرها در چهار بعد گردشگری مذهبی، فرهنگی، تاریخی و طبیعی است.

بامطالعه و بررسی پیشینه تحقیق حاضر می‌توان گفت که گردشگری پدیده‌ای است که از دیرباز با انسان بوده و همواره تأثیرات زیادی برای جوامع مختلف بشری به ارمغان آورده است. با توجه به اهمیت این پدیده در زندگی انسان‌ها، اندیشمندان و کارشناسان امر اقدام به بررسی زمینه‌ها و ابعاد مختلف این پدیده کرده‌اند. توسعه گردشگری، به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر و بیکاری و توسعه اقتصادی است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. بررسی تحقیقات نشان می‌دهد که ارزش به‌دست‌آمده از فعالیت‌های گردشگری در تنظیم و تراز پرداخته‌ای بسیاری از کشورها، به‌ویژه کشورهای کمتر توسعه‌یافته که معمولاً وابسته به اقتصاد تک‌محصولی‌اند، مؤثر واقع شده است.

نوآوری پژوهش حاضر از سه جنبه دارای اهمیت است اول از جنبه شاخص‌شناسی است که هریک از شاخص‌های پژوهش با ابعاد چهارگانه گردشگری در ایذه مقایسه و رتبه‌بندی شده‌اند. دوم از جنبه روش تحقیق است که مدل‌های آینده‌پژوهی با مدل MARCOS ترکیب شده‌اند و سومین نوآوری آن از جنبه قلمرو مورد مطالعه است که چنین پژوهشی برای اولین بار است که در سطح شهر ایذه کار شده است

در راستای نتایج تحقیق پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

توسعه زیرساخت‌ها؛ ایده باید زیرساخت‌های خود از جمله حمل و نقل، اقامتگاه و امکانات عمومی را برای جذب گردشگران بیشتر توسعه دهد. بهبود جاده‌ها، فرودگاه‌ها و حمل و نقل عمومی می‌تواند سفر گردشگران به ایده را آسان کند. علاوه بر این، توسعه بیشتر هتل‌ها، رستوران‌ها و سایر امکانات مرتبط با گردشگری می‌تواند تجربه راحت‌تری را برای بازدیدکنندگان فراهم کند.

ترویج فرهنگ و میراث محلی: ایده دارای میراث فرهنگی و تاریخی غنی است که می‌تواند گردشگران را جذب کند. ترویج جشنواره‌ها، سنت‌ها و صنایع دستی محلی می‌تواند علاقه گردشگران را به این منطقه افزایش دهد. علاوه بر این، توسعه موزه‌ها، مراکز فرهنگی و سایر جاذبه‌های گردشگری که تاریخ و فرهنگ ایده را به نمایش می‌گذارند نیز می‌توانند بازدیدکنندگان را جذب کنند.

تقویت بازاریابی و برندسازی: بازاریابی و برندسازی موثر برای جذب گردشگران بیشتر به ایده ضروری است. شهر باید از رسانه‌های اجتماعی، وبسایت‌ها و دیگر پلتفرم‌ها برای تبلیغ جاذبه‌های خود و برجسته کردن نقاط فروش منحصربه‌فرد خود استفاده کند. همکاری با وبلاگ‌نویسان مسافرتی نیز می‌تواند دید را افزایش دهد و باعث ایجاد علاقه در شهر شود.

بهبود ایمنی و امنیت: تضمین ایمنی و امنیت برای جذب گردشگران بسیار مهم است. ایده باید بر تقویت اقدامات ایمنی از جمله افزایش گشت‌های پلیس، ارتقای روشنایی در اماکن عمومی و اجرای دستورالعمل‌های ایمنی در مناطق گردشگری تمرکز کند.

تشویق سرمایه‌گذاری: تشویق سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری می‌تواند به توسعه زیرساخت‌ها، ایجاد فرصت‌های شغلی و بهبود کلی اقتصاد کمک کند. دولت باید مشوق‌هایی را برای سرمایه‌گذاران و کارآفرینان برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری فراهم کند، مانند معافیت‌های مالیاتی یا یارانه برای توسعه مشاغل مرتبط با گردشگری.

توسعه اکوتوریسم: بوم‌گردی به طور فزاینده‌ای محبوب می‌شود و می‌تواند گردشگران آگاه به محیط زیست را جذب کند. ایده می‌تواند بوم‌گردی را با ترویج شیوه‌های گردشگری پایدار مانند کاهش ضایعات و ترویج تلاش‌های حفاظتی توسعه دهد. علاوه بر این، توسعه مسیرهای پیاده‌روی، ذخایر طبیعی و سایر فعالیت‌های فضای باز می‌تواند گردشگران علاقه‌مند به اکوتوریسم را جذب کند.

به کارگیری متخصصان گردشگری: متخصصان گردشگری آموزش دیده می‌توانند خدمات با کیفیتی را به گردشگران ارائه دهند و رضایت و احتمال بازگشت آنها را افزایش دهند. ایده باید در برنامه‌های آموزشی برای متخصصان گردشگری از جمله کارکنان هتل، راهنمایان تور و آژانس‌های مسافرتی سرمایه‌گذاری کند.

با جرای این پیشنهادات، ایده می‌تواند صنعت گردشگری پررونقی را توسعه دهد که می‌تواند سهم بسزایی در توسعه اقتصادی این شهرداشته باشد.

منابع

اسدی مهدی، قنبری، ابوالفضل علیزاده؛ اقدام محمدباقر. (۱۳۹۹). ارزیابی نقش گردشگری خردی در توسعه گردشگری مطالعه موردی بازار تاناکورای شهر ارومیه، فصلنامه گردشگری شهری، ۷، (۳): ۱۶-۱.

بابایی اقدام فریدون، حیدری چپانه رحیم؛ رحیمی فرد قاسم. (۱۴۰۰). بررسی مطابقت نیازهای گردشگران با اقدامات مدیریت گردشگری شهری تبریز، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی.. ۲۱ (۶۲): ۴۷۵-۴۸۸

بهمنی پریسا، نامیان فرشید. (۱۳۹۹). طراحی مدل اقتصادی گردشگری شهری با رویکرد ساختاری-تفسیری، مطالعات ساختار و کارکرد شهری، سال ۴: ۱۷۷-۱۵۷.

تبریزی، نازنین، زال، محمد حسن، جعفرپیشه، ملیکا. (۱۳۹۹). نقش فعالیت‌های گردشگری در توسعه خدمات فرهنگی اکوسیستم‌های شهری (مطالعه موردی: منطقه ۳ شهر اصفهان). پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، ۸(۱): ۱۱۵-۱۳۶.

- تقی زاده فرهنگد؛ ساناز. (۱۳۹۹). تأثیر گردشگری شهری بر اقتصاد شهری با تأکید بر سیستم حمل‌ونقل عمومی، فصلنامه علمی تخصصی مطالعات شهری و پژوهش‌های شهری، سال سوم، شماره ۳ (پیاپی: ۱۲): ۲۳-۴۵.
- جعفری عزیرالله؛ نادعلی پور زهرا؛ حیدری فر زهرا؛ باقری محسن. (۱۳۹۹). ایجاد اشتغال صنعت گردشگری با رویکرد پویایی سیستم‌ها، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه، سال نهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹
- حیدری، برزگر، صادق، الهی‌چورن. (۱۳۹۹). تحلیلی بر سرمایه‌گذاری گردشگری در نواحی مرزی ساحلی با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهرستان چالوس). *علوم و فنون مرزی*. 32(9), 32-63.
- خراسانی زاده، فرنوش، صابری، حمید، مومنی، مهدی، موسوی، میر نجف. (۱۳۹۹). تبیین ساختاری عوامل موثر بر سرزندگی در فضاهای عمومی شهری اصفهان از دیدگاه شهروندان و گردشگران. *نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی*. ۲۴(۷۲)، ۱۵۱-۱۸۱. doi: 10.22034/gp.2020.10852
- دهقان بنادکوک، فرناز، اپرا جونقانی، الهام، مرادی، غلامحسین. (۱۴۰۱). بررسی اثرات اقتصادی گردشگری با استفاده از مدل داده - ستانده منطقه‌ای (مطالعه موردی: باغ دولت آباد یزد). *گردشگری و توسعه (انتشار آنلاین)*. 10.22034/jtd.2023.370288.2692.
- رضایی ناصر؛ میرزایی قلعه؛ فرزاد منشی‌زاده، رحمت‌الله. (۱۳۹۶). ارزیابی جایگاه گردشگری در اقتصاد روستایی مطالعه موردی: دهستان مریدان، بخش کومله، شهرستان لنگرود، فصلنامه علمی پژوهشی اطلاعات جغرافیایی، دوره ۲۷، شماره ۱۰۸، زمستان ۱۳۹۷.
- زالی نادر؛ عطریان فروغ. (۱۳۹۵). تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقه‌ای بر اساس اصول آینده‌پژوهی (موردی: استان همدان)، *نشریه آمایش سرزمین*، ۸(۱)، ۱۳۱-۱۰۷.
- سرچمی، علی، زاینده روی، محسن & جلالی اسفندآبادی، سید عبدالمجید. (۱۴۰۱). تأثیر تکانه‌های موقتی و دائمی نرخ ارز بر درآمد گردشگری در ایران. *فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)*. doi: 10.22034/jgeoq.2022.351216.3777. T12(4), 1254-1268.
- صفری علی‌اکبری؛ مسعود صادقی حجت‌الله. (۱۳۹۸). نقش گردشگری شهر ایزد در تحولات روستاهای پیرامون، *مجله توسعه فضاهای پیرا شهری*، سال اول، شماره دوم (پیاپی ۲)، پاییز و زمستان ۱۳۹۸، صفحات ۷۰-۵۹.
- عمرزاده، داوود، پورمرادیان، سامره، ولیزاده کامران، خلیل، فیضی زاده، بختیار، خلایق، هدی. (۱۴۰۱). قابلیت سنجی توسعه گردشگری طبیعی (اکوتوریسم) در استان آذربایجان غربی براساس تحلیل‌های مکانی GIS. *نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی*. ۲۶(۷۹)، ۲۴۳-۲۵۶. doi: 10.22034/gp.2020.41782.2711
- غضنفر پور حسین؛ کمانداری محسن و مصطفی پور نصرت. (۱۳۹۳). جغرافیای گردشگری با تأکید بر گردشگری شهری، چاپ اول، نور علم.
- فلاح نژاد، عباس، عبدالوند، حیدرزاده، خون سیاوش. (۱۴۰۱). طراحی و تدوین مدل سنجش عشق به مقصد گردشگری و رفتار گردشگران داخلی بر مبنای نظریه داده بنیاد (مورد مطالعه: استان قزوین). *گردشگری و توسعه*
- قربانی سپهر آرش، متقی افشین؛ انصاری زهرا؛ دلالت مراد. (۱۴۰۰). نگرش ژئوپلیتیکی در رقابت گردشگری شهری با استفاده از شاخص جاذبه گردشگری (موردبررسی: تهران با سایر استان‌ها). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*. ۲۱(۶۱): ۹۵-۱۱۷.
- کریمیان بستانی مریم؛ لطیفی پور محمد. (۱۳۹۷). واکاوی اثرات جهانی‌شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تأکید بر توریسم (مطالعه موردی: شهر شیراز)، *فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی*، دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۷: ۱۱-۲۰.
- مرصوصی نفیسه؛ اذربیزین نیلوفر. (۱۳۹۷). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (مطالعه موردی شهر ایزد)، *فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی - سال هفتم - شماره بیست‌وهفت - پاییز ۱۳۹۷*
- نظری سرمایه، حمید، صیدایی، اسکندر. (۱۴۰۰). واکاوی عوامل بنیادین اثرگذار بر توسعه کارآفرینی گردشگری با استفاده از تحلیل مقایسه کیفی مجموعه فازی (مطالعه موردی شهرستان کوه‌رنگ). *نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی*. doi: 10.22034/gp.2021.6526.2660. 25(77) 261-276.
- نوربخش سید مرتضی؛ اکبرپور سراسکانرود محمد. (۱۳۸۹). نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی کلان‌شهرها، *ویژه‌نامه اقتصاد گردشگری شهری*، *مجله اقتصاد شهر*؛ ۲(۸)، ۳۴-۲۰.

- Briassoulis, H., (1991). *Tourism and the Environment: Planning Issues and Approaches*, Proceedings of an International Symposium on Architecture of Tourism in the Mediterranean. Istanbul, Yildiz University Press
- Carrivill, Ribier, P. (2000). The effects of tourism impacts upon quality of life amongst expatriates in Macau. <http://eprints.bournemouth.ac.uk/22915/1/Choe-and-Oregan.pdf>, (28 February 2015).
- Choe, J. Y., O'Regan, M. (2015), The effects of tourism impacts upon quality of life amongst expatriates in Macau. <http://eprints.bournemouth.ac.uk/22915/1/Choe-and-Oregan.pdf>, (28 February 2015).
- Chong, K., Balasingam, A. (2019). economic benefits and strategies for preservation and conservation of heritage sites in Southeast Asia. *Tourism Review, Tourism sustainability*: Vol. 74, No. 2, 268-279.
- Cvijavvi, A. Ivllg, Cll rrič-Jkkee A J Vaiil N Dimitrvv A ee mmtt yi Ržži C. Amrreeki D. Gnjt vvi,, A ii vvvi,, .. kkkovi D (00))) , Dimitrvvki ffftt Itt rrrntt iaal iii nntifi Cfff ernnee Tuurimmi fttt i of vvvll pppmtt ff t Rbbbbli ff eerii a Torr imm Rrr ll Dvll mmtt pppppemrrr 33tt mjakknnnm Thmmtt ippproceeding::: 7777-163.
- Cvijavvi, A.J Vssil N Dimitrvv A mmtt yi Ržži C Amrreeski D Gjj atvvi T. aaaniii A ii vvvi Lkkvvi (Tuurimmi tttt t of Dvll mmtt of t Rpplll i of Serbia – Tourism as a Generator of Employment", Thematic Proceedings , 4th International Scientific Conference I, pp. 237- mjakk Bnj:: Uii vrrii ty ff Krggujvcc, lllll ly ff Htt el aa gggmmtt orr immi VVmjččknnnm.
- Đrr vvvi N ii ličvvi .. (0000) eerepti of vvvirmmtt al imcct of tuurimm A aae ttuyy ff VrnjakkBBnja. Eds.
- E. G. Leonidova. (2020), Tourism problems as a factor of regional development in the context of the Covid-19 pandemic impact. *Actual Problems of Economics and Law* 14, (3): 96-109.
- Fayissa, C, Nsiah, B Tadasse, (2009) *Tourism and Economic Growth in Latin American Countries (LAC) Further Empirical Evidence*, Working Papers.
- Figini, P., & Vici, L. (2010). Tourism and Growth in Across Section of Countries. *Tourism Economics*, 16(4): 789–805.
- Li, R., Peng, L., Deng, W. (2019). Resident perceptions toward tourism development at a large scale, *Sustainability*, 11., (18):5063- 5074.
- ii ličvvi ttrvvi J. (9999) Hmm rssrrr c maaagemttt ss fctor of mmtt itiveees in tourism and hospitality, In
- Pratama, I. G. S., Mandaasari, I. C. S. (2020). The impact of tourism development on the economic, cultural and environmental aspects of local communities. *International research journal of management, IT and social sciences*, 7, (1):31-36.
- Rampal, o. (2017). The Relationship between Tourism, Financial Development and Economic Growth in India, *Future Business Journal*, 3, (1): 9-22.
- Rii J eetrr K,, Bggvvvvv Z (00000)) aa rktigg mrrrt Tecllll ggge gggrrr :: Springer pp. 420-434.
- Seetanah, B. (2011). Assessing the Dynamic Economic Impact of Tourism Forisl and Economies, *Annals of Tourism Research*, 38(1): 291–308.
- UNWTO (2020). *World Tourism Barometar*, Retrieved from : https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fspublic/202001/UNWTO_Barom20_01_January_excerpt_0.
- Asadi Mehdi; Ghanbari, Abolfazl Alizadeh; Action of Mohammad Baqir. (2020). Evaluating the role of micro-tourism in tourism development: A case study of Tanakura market in Urmia, *Urban Tourism Quarterly*, 7, (3): 16-1.(In Persian)
- Babaei Aghdam Fereydoun, Heidari Chianeh Rahim; Rahimi Fard Qasim. (2021). Investigating the compliance of tourists' needs with the measures of Tabriz urban tourism management, applied research of geographical sciences .. 21 (62): 488-475(In Persian)
- Bahmani Parisa; Namamian Farshid. (2020). Designing an economic model of urban tourism with a structural-interpretive approach, *studies of urban structure and function*, 4: 177-157. (In Persian)

- Ghazanfar Pour Hossein; Archer Mohsen and Mostafa Pour Nosrat. (2014). Geography of Tourism with Emphasis on Urban Tourism, First Edition, Noor Alam. (In Persian)
- Jafari Azirullah; Nadalipour Zahra; Heidari Far Zahra; Bagheri Mohsen. (2020). Creating employment in the tourism industry with a systems dynamics approach, Journal of Tourism and Development, Year 9, Issue 3, Fall 2020(In Persian)
- Karimian Bostani Maryam; Latifipour Mohammad (2019). Analysis of the effects of globalization on the development of urban economy with emphasis on tourism (Case study: Shiraz), Quarterly Journal of Social Science Studies, Volume 4, Number 3, Fall 1397: 11-20. (In Persian)
- Marsous Nafiseh; Azarbarzin Niloofar. (2019). The Role of Social Capital in Sustainable Neighborhood Development (Case Study of Izeh City), Quarterly Journal of Geography and Environmental Studies - Year 7 - Issue 27 - Fall 2016(In Persian)
- Noorbakhsh Seyed Morteza; Akbarpour Saraskanrood Mohammad. (2020). The role of urban tourism in the economic development of metropolises, Journal of Urban Tourism Economics, Journal of Urban Economics; 2 (8), 34-20. (In Persian)
- Rezaei Nasser; Mirzaei Castle; Farzad Manshizadeh, Rahmatullah (2017). Evaluation of the position of tourism in rural economy Case study: Meridan village, Komala district, Langrood city, Quarterly Journal of Geographical Information, Volume 27, Number 108, Winter 1397. (In Persian)
- Safari Ali Akbari; Masoud Sadeghi Hojjatullah (2019). The role of tourism in Izeh city in the developments of the surrounding villages, Journal of Development of suburban spaces, first year, second issue (2 in a row), autumn and winter 1398, pages 70-59. (In Persian)
- Tabrizi, Nazanin, Zal, Mohammad Hassan, Jafarpisheh, Melika. (2020). The role of tourism activities in the development of cultural services of urban ecosystems (Case study: District 3 of Isfahan). Geography of Urban Planning Research, 8 (1), 115-136. doi: 10.22059 / jurbangeo.2020.286210.1133(In Persian)
- Taghizadeh Farahmand; Sanaz. (2020). The Impact of Urban Tourism on Urban Economy with Emphasis on Public Transportation System, Journal of Urban Studies and Urban Research, Third Year, No. 3 (Consecutive: 12): 23-45. (In Persian)
- Victim Sepehr Arash, Mottaqi Afshin; Ansari Zahra; Meaning. (2020). Geopolitical attitude in urban tourism competition using tourism attraction index (Case study: Tehran with other provinces). Applied research in geographical sciences. 21 (61): 117-95, (In Persian)
- Zali Nader; Perfume Forough. (2016). Development of regional tourism development scenarios based on the principles of future research (case: Hamadan province), Land Management Journal, 8 (1), 131-107. (In Persian)
- Dehghan Benadkoki, Farnaz, Oprah Junqani, Elham, Moradi, Gholamhossein. (1401). Economic survey of tourism using the regional data model (case study: Daulat Abad Garden, Yazd). Research and development (online publication) 10.22034/jtd.2023.370288.2692(In Persian)
- Sarchemi, Ali, Zayandeh Roy, Mohsen, and Jalai Esfandabadi, Seyyed Abdul Majid. (1401). Temporary and permanent exchange rate shocks on tourism income in Iran. Geography Quarterly (Regional Program), 12(4), 1254-1268. doi: 10.22034/jgeoq.2022.351216.3777. (In Persian)
- Heydari, Barzegar, Sedek, Elahichorn. (2019). An analysis of tourism investment in coastal border areas with sustainable development (case study: Chalus city). frontier sciences and techniques, (In Persian)
- Zrr tkk (9999) oooooo i Imccct ff rrrr imm Turky' mmmmmmmh vicccc frmmCii tt ggrtt ion Tests, International Research Journal of Finance and Economics